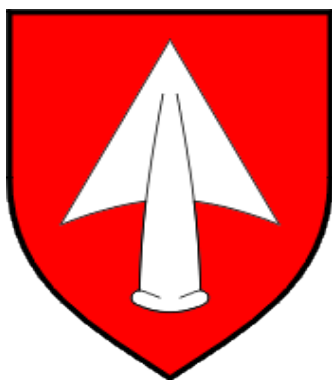

STRATEGIJA UPRAVLJANJA KULTURNOM
BAŠTINOM

OPĆINE KRŠAN

2017.-2025.

NACRT

Kršan, listopad, 2017.

Europska unija
Zajedno do fondova EU

Operativni program
**KONKURENTNOST
I KOHEZIJA**

**EUROPSKI STRUKTURNI
I INVESTICIJSKI FONDOVI**

*Sadržaj materijala isključiva je odgovornost Općine Kršan.
Projekt je sufinancirala Europska unija
iz Europskog fonda za regionalni razvoj.*

STRATEGIJA UPRAVLJANJA KULTURNOM BAŠTINOM

OPĆINE KRŠAN

2017.-2025.

NARUČITELJ

Općina Kršan

Blaškovići 12, Kršan

52 232 Kršan

2017.; sva prava pridržava samostalni konzultant Robert Baćac, Pula

Sva prava pridržana; niti jedan dio ovog izdanja ne može biti ponovo izdan, prodan ili iznajmljen bez prethodnog pismenog pristanka autora: samostalni konzultant Robert Baćac iz Pule.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ANALIZA STANJA OPĆINE KRŠAN	2
2.1. Teritorijalni aspekt.....	2
2.1.1. Prometna infrastruktura	4
2.2. Demografski aspekt	5
2.3. Ekonomski aspekt.....	8
2.4. Prostorna i klimatska obilježja	9
3. ANALIZA TURISTIČKOG TRŽIŠTA OPĆINE KRŠAN	11
3.1. Smještajni kapaciteti	11
3.2. Turistički promet.....	12
3.3. Resursna osnova razvoja kulturnog turizma.....	14
4. TRENDVI U KULTURNOM TURIZMU	18
5. USKLAĐENOST SA STRATEGIJAMA	20
5.1. EU razina	20
5.2. Nacionalna razina	22
5.3. Županijska razina	25
5.4. Lokalna razina	26
6. SWOT ANALIZA.....	28
7. IDENTIFIKACIJA KULTURNE BAŠTINE	30
7.1. Materijalna kulturna baština	30
7.2. Nematerijalna kulturna baština.....	52
8. VIZIJA I CILJEVI	57
8.1. Ciljevi i prioriteti.....	57
8.2. Mjere i projekti.....	62
9. IMPLEMENTACIJA	75
10. EVALUACIJA	76
11. ZAKLJUČAK.....	77
12. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA.....	78

1. UVOD

Kultura i turizam čvrsto koreliraju u današnjim socio-ekonomskim odnosima. U posljednjih 20-ak godina turizam motiviran kulturom bilježi kontinuiran rast, a ovaj tip turizma naziva se kulturni turizam. Hrvatska kao i svi njeni krajevi je destinacija bogata kulturnom materijalnom i nematerijalnom baštinom. Štoviše, Hrvatsku se na globalnom tržištu prvenstveno prepoznaje kao destinaciju bogate prirodne i kulturne baštine, pa usmjerenje razvoja turizma u budućnosti valja temeljiti na poboljšanju raznovrsnosti i kvalitete tipova turizma koji su povezani sa spomenutim resursnim osnovama. Općina Kršan od 2010. godine bilježi snažan rast turizma (+158,56% turističkih dolazaka, +125,41% turističkih noćenja), koji je potrebno strateški usmjeriti prema optimalnom korištenju raspoloživih resursa, a s ciljem produljenja turističke sezone, povećanja broja turističkih dolazaka i noćenja ciljnih skupina s većom kupovnom moći (npr. kulturni turisti) i poboljšanja multiplikativnog učinka na druge gospodarske djelatnosti (poljoprivredu, servisno-uslužne djelatnosti i dr.). Strategijom razvoja Općine Kršan 2014.-2020. i Master planom turizma Općine Kršan 2017.-2025. godine, definirane su smjernice razvoja turizma koje se temelje na održivom korištenju kulturne baštine. Valja istaknuti da je kulturna baština resurs prema kojem je potrebno biti posebno obazriv, prvenstveno zbog kompleksnosti i zahtjevnosti iznalaženja optimalne mjere valorizacije i očuvanja za buduće naraštaje. Navedeno predstavlja primarni motiv izrade ovog strateškog dokumenta. Dokument je izrađen za razdoblje od 2017. do 2025. godine, a na poseban način doprinosi očuvanju kulturne materijalne i nematerijalne baštine Općine Kršan i njene valorizacije u kulturno-turističke svrhe.

Nositelj izrade predmetnog dokumenta je Općina Kršan. Značajan doprinos izradi predmetnog dokumenta dali su svi zainteresirani dionici s područja općine Kršan i Radni tim koji su činili:

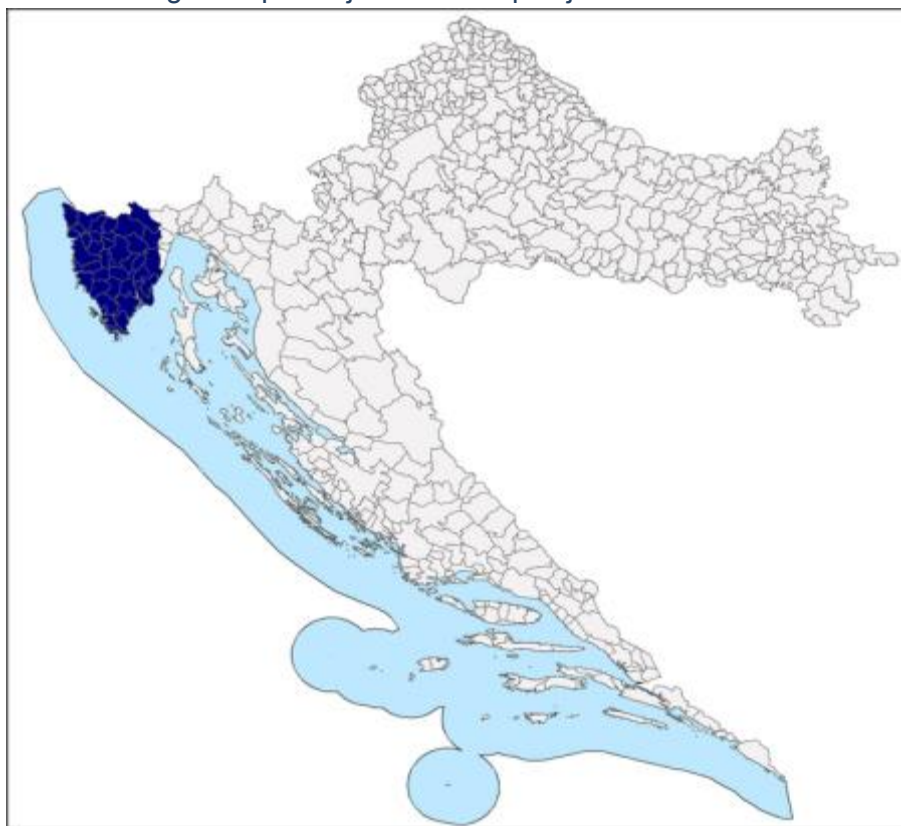
- Runko Valdi – Načelnik Općine Kršan,
- Carić Roman – Zamjenik načelnika Općine Kršan,
- Zanketić Patricia – Voditeljica Odsjeka za gospodarsko i EU projekte,
- Brnetić Ariana – Direktorica turističkog ureda TZ Općine Kršan
- Karlić Zoran - Predsjednik kulturno-umjetničkog društva „Ivan Fonović Zlatela“
- Brkarić Viviana - Predsjednica Udruge „Spod Učke“; Predsjednica Odbora za kulturu i školstvo pri Općini Kršan
- Kos Vedran - Stručni voditelj i kustos Narodnog muzeja Labin pri Pučkom otvorenom učilištu Labin

2. ANALIZA STANJA OPĆINE KRŠAN

2.1. Teritorijalni aspekt

Istarska županija obuhvaća veći dio Istre - najvećeg jadranskog poluotoka. Najzapadnija točka Republike Hrvatske je u Istarskoj županiji (Bašanija, rt Lako) na 45° sjeverne zemljopisne širine. Smještena u sjeveroistočnom dijelu Jadranskog mora, Istra je s tri strane okružena morem, a sjevernu granicu prema kopnu čini linija između Miljskog zaljeva (Muggia) u neposrednoj blizini Trsta i Prelučkog zaljeva, u neposrednoj blizini Rijeke. Tako povoljnim zemljopisnim položajem, gotovo u srcu Europe, na pola puta između ekvatora i sjevernog pola, Istra je oduvijek predstavljala most koji je povezivao srednjoeuropski kontinentalni prostor s mediteranskim.

Slika 1. Geografski položaj Istarske županije

Izvor: www.istra-istria.hr/index.php?id=263

Istarski poluotok obuhvaća površinu od 3.476 četvornih kilometara. To područje dijele tri države: Hrvatska, Slovenija i Italija. Vrlo malen dio Istre, tek sjeverna strana Miljskoga poluotoka, pripada Republici Italiji. Slovensko primorje s Koparskim zaljevom i dijelom Piranskoga zaljeva do ušća rijeke Dragonje dio je Republike Slovenije. Najveći dio, ili 3.130 četvornih kilometara (90% površine), pripada Republici Hrvatskoj. Većina hrvatskog dijela poluotoka nalazi se u Istarskoj županiji, površine 2.820 četvornih kilometara, što je 4,98% od

ukupne površine Republike Hrvatske. Ostali dio administrativno-teritorijalno pripada Primorsko-goranskog županiji.

Administrativno je Istarska županija podijeljena na 41 teritorijalnu jedinicu lokalne samouprave tj. na 10 gradova i 31 općinu.

- Gradovi: Buje-Buie, Buzet, Labin, Novigrad-Cittanova, Pazin, Poreč, Pula, Rovinj-Rovigno, Umag-Umag i Vodnjan
- Općine: Bale, Barban, Brtonigla-Verteneglio, Cerovlje, Fažana, Funtana, Gračišće, Grožnjan-Grisignana, Kanfanar, Karojba, Kaštelir - Labinci, Kršan, Lanišće, Ližnjan, Lupoglav, Marčana, Medulin, Motovun, Oprtalj-Portole, Pićan, Raša, Sveti Lovreč, Sveta Nedelja, Sveti Petar u šumi, Svetvinčenat, Tar-Vabriga, Tinjan, Višnjan, Vižinada, Vrsar i Žminj.

Opći podaci o Istarskoj županiji:

- Površina Istre - 2.820 km²;
- Broj stanovnika – 208.055 stanovnika, što čini 4,85% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske (Popis stanovništva RH 2011. godine);
- Dužina obale - 445,1 km (razvedena obala dvostruko je duža od cestovne);
- Zapadna obala Istre duga je 242,5 km, s otocima 327,5 km;
- Istočna obala Istre duga je 202,6 km, s pripadajućim otočićima 212,4 km;
- Administrativni centar - Pazin (8.638 stanovnika);
- Ekonomski centar - Pula (57.460 stanovnika).

Općina Kršan obuhvaća prostor središnjeg dijela istočnog priobalnog područja Istarske županije. Smještena je između Kvarnerskog i Plominskog zaljeva, Plominske uvale, doline rijeke Raše, obronaka srednje Istre i područja Učke i uvale Brestova na obali mora. U tom području dominiraju dvije morfološke jedinice, Čepičko polje i planinski masiv Učke, a među ostalim značajnijim obilježjima prostora ističe se Plominski zaljev koji se uvlači duboko u kopno.

Slika 2: Administrativna podjela Istarske županije

Izvor: Prostorni Plan Istarske županije, 2002.; Obrada autora

Općina Kršan zauzima područje površine 124 km², što čini 4,4% ukupne površine Istarske županije. Na području općine nalaze se 23 naselja; Kršan, Blaškovići, Veljaki, Lazarići, Boljevići, Čambarelići, Kožljak, Jesenovik, Nova Vas, Šušnjevica, Letaj, Kostrčani, Lanišće, Zankovci, Polje Čepić, Zatka Čepić, Purgarija, Plomin, Plomin Luka, Stepčići, Vozilići, Zagorje i Potpićan.

2.1.1. Prometna infrastruktura

Prometni infrastrukturni sustav općine Kršan uključuje cestovni, željeznički, pomorski promet, te telekomunikacijsku infrastrukturu.

Cestovna mreža općine Kršan dobro povezuje sva naselja. Područjem općine prolazi državna cesta D21 D66, koja predstavlja dionicu Jadranske turističke ceste od Opatijske rivijere do Plomina, te u nastavku državne ceste D48 i D66 D64 i D48 i koje prolaze od Vozilića preko Potpićna prema Pazinu. Na državnu cestu D48 vezuje se državna cesta D500 koja vodi prema sjevernijim dijelovima općine, odnosno povezuje Vranju, Šušnjevicu i Kršan. Kroz općinu prolaze još dvije županijske ceste od kojih jedna vodi iz Vozilići prema Plomin Luci, a druga spaja Labin - Sv.Nedelja- Kršan.

Povezanost ostalih naselja u pojedinim predjelima općine mrežom lokalnih cesta može se ocijeniti zadovoljavajućom.

Turistički zanimljiva područja nisu adekvatno prometno povezana te je neophodno iste urediti i učiniti pristupačnima za posjetitelje.

Općina Kršan nema izravnu željezničku vezu s ostatkom države, nego tek preko Republike Slovenije, što predstavlja jedan od problema kako na razini općine tako i Istarske županije u cjelini. Centralnim i istočnim dijelom obuhvata prolazi industrijski kolosijek Lupoglav – Štalije. Navedena pruga dužine 52,4 km nije u funkciji (dužina pruge koja prolazi kroz općinu Kršan iznosi 20,9 km).

Na području općine Kršan nalaze se trajektno pristanište Brestova i luka Plomin. Postojeće luke trebale bi biti revitalizirane u cilju stvaranja novih trgovačkih i turističkih putova.

Na području općine ne planira se izgradnja zračne luke. Zračna luka Pula udaljena je 48,7 km, a Zračna luka Rijeka 77 km.

Telekomunikacijska infrastruktura trenutačno udovoljava potrebama stanovnika općine, iako se povećavaju zahtjevi za uvođenjem novih usluga i prijenosom sve većih količina informacija. Spomenuto iziskuje izgradnju telekomunikacijske i širokopojasne mreže koja će integrirati sve usluge.

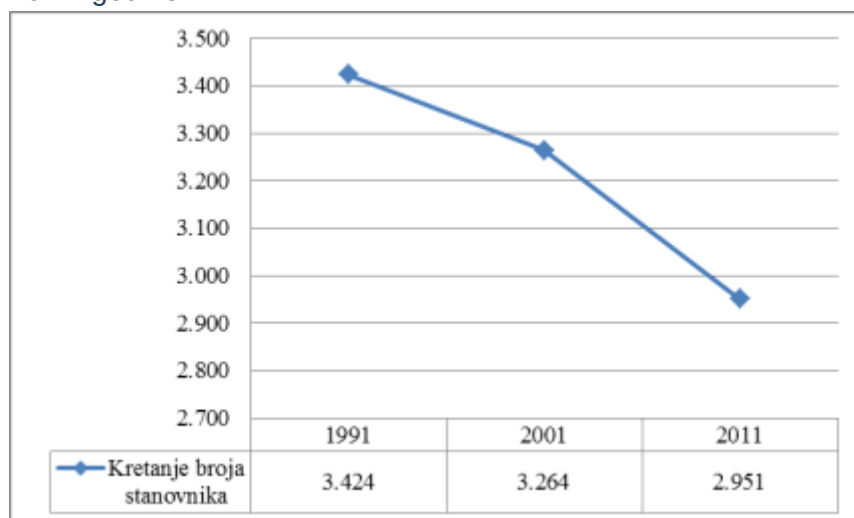
2.2. Demografski aspekt

Aktivnosti i obilježja stanovništva na pojedinom području čine temelj njegova razvoja i bitan su element određivanja razvojnog usmjerenja. Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine na u 23 naselja općine Kršan obitavalo 2.951 stanovnik. U naselju Kršan, općinskom središtu, živi 238 stanovnika. Najveće naselje općine je Potpićan sa 513 stanovnika, zatim Vozilići sa 236 stanovnika, te Purgarija Čepić sa 228 stanovnika. S druge strane, u čak 12 statističkih naselja živi manje od 100 stanovnika sa Zankovcima kao najmanjim naseljem u kojem obitava svega 8 stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti iznosi 23,8 st/km² što je znatno ispod prosjeka Istarske županije koji iznosi 73,78 st/km². Sukladno klasifikaciji ruralnih područja, Općina Kršan spada u skupinu značajnog ruralnog područja u kojem preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama.

Sukladno klasifikaciji ruralnih područja, Općina Kršan spada u skupinu značajnog ruralnog područja u kojem preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama.

Na grafikonu 1 prikazano je kretanje broja stanovnika na području općine Kršan u razdoblju od 1991 do 2011. godine.

Grafikon 1: Kretanje broja stanovnika na području općine Kršan u razdoblju od 1991. do 2011. godine

Izvor: DZS; 2011.

Iz grafikona 1 vidljivo je da se od 1991. godine bilježi trend pada broja stanovnika. Od 1991. do 2011. godine broj stanovnika smanjen je za 13,81%.

U tablici 1 prikazan je broj stanovnika i udio dobni skupina na nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini.

Tablica 1: Udio dobni skupina stanovništva i usporedba na razini RH, IŽ i OK

Dobne skupine	Godina				
	2001.	2011.			
	%	%	Broj (RH)	Broj (IŽ)	Broj (OK)
0 – 4	5,37	4,96	212.709	9.866	108
5 – 9	5,62	4,77	204.317	8.665	102
10 – 14	6,09	5,49	235.402	9.285	114
15 – 19	6,76	5,70	244.177	9.988	131
20 – 24	6,91	6,11	261.658	12.255	200
25 – 29	6,66	6,75	289.066	14.314	225
30 – 34	6,69	6,87	294.619	15.195	183
35 – 39	7,18	6,64	284.754	13.623	166
40 – 44	7,55	6,70	286.933	13.653	190
45 – 49	7,55	7,18	307.561	15.847	262

50 – 54	6,78	7,48	320.502	17.005	292
55 – 59	5,20	7,28	311.818	16.649	262
60 – 64	5,93	6,37	272.740	14.251	159
65 – 69	5,73	4,71	202.002	9.526	124
70 – 74	4,61	4,96	212.401	10.782	140
75 – 79	3,11	4,10	175.526	8.352	148
80 – 84	1,29	2,52	108.104	5.511	98
85 – 90	0,70	1,11	47.641	2.568	35
90 – 94	0,23	0,25	10.758	589	11
+95	0,04	0,05	2.201	131	1
UKUPNO	100	100	4.284.889	208.055	2.951

Izvor: DZS; 2011

Prikazani sastav stanovništva prema dobi ponajviše je posljedica društveno ekonomskih i političkih zbivanja u prošlosti. Tako osim smanjenja broja stanovnika bilježe se i drugi negativni demografski trendovi; indeks starenja iznosi 157,3, koeficijent starenja 24,3, a prosječna starosna dob iznosi 44,3 godine. Dakle, prosječna starost stanovnika na području općine Kršan nešto je viša od prosjeka županije koja se kreće na razini od 42,8 godina.

Struktura stanovništva prema spolu ukazuje na podjednaki udio ženskog i muškog stanovništva, točnije na području Općine Kršan prebiva 1.468 muškaraca i 1.483 žena.

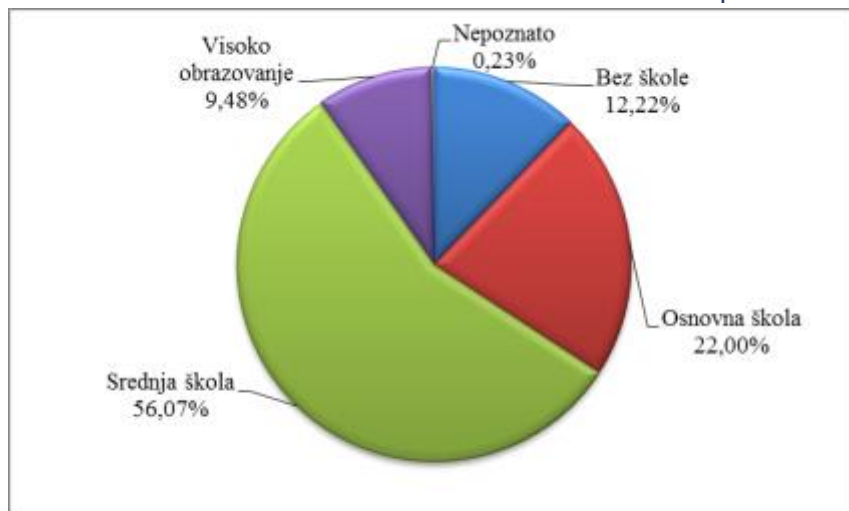
Radno aktivno stanovništvo (15-64 godine) čini 70,15% ukupne populacije.

Struktura stanovništva prema narodnosti pokazuje da u Općini Kršan prebiva 72,55% Hrvata, 7,35% Bošnjaka, 1,22% Srba, dok se 15,38% stanovnika opredijelilo za regionalnu pripadnost. Svi ostali pripadnici drugih narodnosti pojedinačno imaju udio manji od 1%, a čine ukupno 3,5% stanovništva općine.

Na području općine Kršan evidentirano je 1.046 kućanstava prosječne veličine tri člana. Najveći udio zauzimaju kućanstva sa 2 člana (235 kućanstava), zatim kućanstva sa četiri člana (227 kućanstava), te kućanstva sa tri člana (218 kućanstava). Značajan broj čine samačka kućanstva (223 kućanstva), dok je najmanji broj kućanstava sa 5 i više članova (119 kućanstava).

Analizom obrazovne strukture stanovništva (grafikon 2) vidljivo je da 34,4% stanovnika nema adekvatan stupanj obrazovanja, odnosno stručnu spremu. Udio stanovnika koji ima završenu srednju školu iznosi 56%, dok je udio stanovnika sa završenim stručnim i sveučilišnim studijem 9,48%. Visok udio slabije obrazovanog stanovništva predstavlja ograničavajući čimbenik prilikom realizacije utvrđenih ciljeva razvoja općine, kako na području gospodarstva tako i u širem društvenom kontekstu.

Grafikon 2: Analiza obrazovne strukture stanovništva općine Kršan

Izvor: DZS; 2011.

2.3. Ekonomski aspekt

Dostignuti stupanj gospodarskog razvoja općine Kršan prvenstveno je rezultat niza materijalnih i društvenih čimbenika, ali i povijesnih događaja koji su obilježili ovaj prostor. Opći gospodarski razvoj determiniran je u prvom redu postojanjem TE Plomin u prostoru, raspoloživim prirodnim i kulturnim resursima, te geoprometnim položajem. Raspoloživi prirodni i kulturni resursi nedovoljno su iskorišteni pa bi se gospodarski razvoj u narednom razdoblju trebao temeljiti na njihovoj valorizaciji. Prvenstveno je riječ o perspektivi razvoja održive poljoprivrede, malog i srednjeg poduzetništva, te različitih selektivnih oblika turizma.

Zakonom o regionalnom razvoju (NN 147/14) koji je na snazi od 01.01.2015. godine sve jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave razvrstane su prema indeksu razvijenosti.¹ Općina Kršan s vrijednošću indeksa razvijenosti 120,66 spada u IV. skupinu jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa između 100% i 125% prosjeka Republike Hrvatske. Prema podacima DZS-a Istarska županija u 2013. godini premašuje za 25% prosječni BDP po stanovniku Republike Hrvatske i ostvaruje 6,07% hrvatskog BDP-a. Prosječni BDP per capita u Istarskoj županiji 2013. godine iznosio je 96.127,00 kn.²

Analiza gospodarstva izvršit će se analizom primarnog, sekundarnog i tercijarnog sektora.

Primarni sektor obuhvaća sve one aktivnosti kojih se predmet rada nalazi na zemlji ili pod zemljom. Obuhvaća poljoprivredu, šumarstvo, ribarstvo, rudarstvo i vađenje. Na prostoru općine Kršan najveći ekonomski značaj imaju poljoprivreda i stočarstvo. Na području općine Kršan na dan 31.12. 2015. godine zabilježeno je 99 poljoprivrednih gospodarstava od čega 91 OPG, 4 obrta, 3 trgovačka društva i 1 zadruga, a djeluju na 1.148,16 ha. Stočarstvom se bavilo 58 poljoprivrednih gospodarstava sa 1.961 grlom (85,8% čine goveda, 12,7% ovce,

¹ Indeks razvijenosti izračunava se na temelju visine dohotka po stanovniku, stope nezaposlenosti, proračunskog prihoda, općeg kretanja stanovništva te stope obrazovanosti.

² http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/12-01-03_01_2016.htm

ostalo 1,5%). Najveći udio poljoprivrednih površina zasijan je ratarskim kulturama (kukuruz i ječam) i travolikom stočnom hranom (lucerna, djetelina, trava i sl.). Maslinici se prostiru na 6,58 ha, a voćnjaci na 12,3 ha (kruške i jabuke). Ostala raspoloživa poljoprivredna površina većinom se koristi za različite povrtlarske kulture (jagode, lubenice, dinje, češnjak, krumpir, salata, bundeva i dr). Od ostalih poljoprivrednih djelatnosti važno je istaknuti 6 poljoprivrednih gospodarstava koji raspolažu sa 342 košnice. Poduzetnici u djelatnosti „poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo“ (njih 5) zapošljava 23 zaposlenika.³ Već je navedeno da je Čepić polje najveća poljoprivredna površina u Istri, a kao što je vidljivo iz prikazane analize danas se najviše koristi za stočarstvo. U posljednjih desetak godina izniknule su brojne male obiteljske farme krava sa vlastitom proizvodnjom sireva i drugih mliječnih proizvoda prepoznate vrhunske kvalitete.

Sekundarni sektor obuhvaća sve prerađivačke djelatnosti, a čine ga prerađivačka industrija, građevinarstvo, opskrba električnom energijom, plinom i vodom. Na prostoru općine Kršan najznačajniji gospodarski subjekt jest TE Plomin koji se bavi proizvodnjom električne energije. U prerađivačkoj industriji 8 poduzetnika zapošljava 83 zaposlenika, dok u građevinarstvu 6 poduzetnika zapošljava 8 djelatnika.

Tercijarni sektor čine djelatnosti koje se bave pružanjem klasičnih gospodarskih usluga kao što su: ugostiteljstvo, trgovina na veliko i malo, hotelijerstvo, prijevoz, skladištenje i veze. Na području općine Kršan značajan je broj poduzetnika koji se bave trgovinom, ugostiteljstvom i turizmom. 24 poduzetnika u djelatnosti „trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala“ zapošljavaju 109 zaposlenika, u ugostiteljstvu (i turizmu) 5 poduzetnika zapošljava 27 djelatnika. U ostalim djelatnostima zaposlen je 21 djelatnik odnosno 7,7% ukupno zaposlenih na području općine Kršan.

Uz 65 malih i srednjih poduzetnika na području općine Kršan na dan 31.12.2015. godine aktivna su 83 obrtnika. Najveći broj obrtnika (31) pruža različite obrtničke usluge, zatim slijedi proizvodno zanatstvo (11), ugostiteljstvo (10), prijevoz (10), trgovina (9) i ostalo (12).

2.4. Prostorna i klimatska obilježja

Područje općine najvećim dijelom prekriveno je makijom ili kamenjarskim pašnjacima. Vegetacija ima submediteranska obilježja koja se mijenjaju s porastom apsolutne visine. Prevladavaju listopadne šume, dok su viši brdski predjeli i niži dijelovi Učke pokriveni šumom medunca i drugih hrastova s crnograbom. U najvišim dijelovima može se naići na primorske šume bukve.

Izuzevši Čepićko polje, kvalitetnih je poljoprivrednih površina relativno malo, te se uglavnom radi o vrtovima, livadama, neobrađenim oranicama i vinogradima koji se nalaze u blizini naselja. Reljefnu strukturu čine prostrani valoviti ravnjaci i nešto strmija obala, te brdski masiv Učke. Polja su većinom prekrivena sivom zemljom i zemljom crvenicom. Šire područje općine pripada slivu Raše, koji obuhvaća zapadni i južni dio površine između Plominskog zaljeva i lijeve obale Raše, jugoistočni dio Pazinskog bazena, jugoistočne brdske predjele Ćićarije, jugozapadne padine Učke te dio Labinskog bazena. Važniji površinski tokovi su

³ <http://www.apprrr.hr/statistika-2015-1743.aspx>

Boljunčica i Posert kao izvorišni dio rijeke Raše. Područje općine bogato je izvorima pitke vode. Najznačajniji su izvor Jaškovića koji se nalazi u Potpićanskom polju, izvor Beka u Čepićkom polju, izvor Kožljak, Bubić jama, te izvor Plomin koji se nalazi na istočnoj strani Učke. Zahvaljujući navedenim okolišnim značajkama područje općine Kršan bogato je raznolikom prirodnom baštinom. Na brdskom dijelu područja općine Kršan prostire se Park prirode Učka, koji još obuhvaća istoimenu planinu i dio područja Čićarije, a smješten je uz obalu sjevernog Jadrana na jednoj od najsjevernijih točaka Mediterana, te veže Istru i kontinentalni dio Hrvatske. Vrijednosti zbog kojih je Učka proglašena parkom prirode poznate su već odavno, a leže u njenom reljefu i neposrednoj blizini mora, što je uvjetovalo razvoju specifične klime te bujne šumske vegetacije. Tome valja dodati bogata livadna i druga antropogena staništa na kojima se nalaze brojne endemske, ugrožene i zaštićene biljne i životinjske vrste. Od ostale prirodne baštine koja važno je istaknuti gotovo 13 km očuvane i još uvijek nedovoljno valorizirane morske obale. Morska obala odnosno priobalje općine Kršan proteže se od Plomin Luke do Brestove, a karakterizira je bogata kopnena i morska flora i fauna, te divlje plaže smještene u usjecima strme kamene obale. Od ostale resursne osnove značajan potencijal predstavljaju bogata i raznolika lovišta. Na više od 11.000 ha nalaze se tri lovišta.

Područje općine karakteriziraju klimatska obilježja tipična za regiju u kojoj se nalazi, a to su suha, topla ljeta te blage i kišovite zime. Klimatske prilike pod značajnim su utjecajem reljefnih obilježja prostora. U uskom priobalnom pojasu jači su maritimni utjecaji koji se djelomično osjećaju i u Čepićkom polju, dok su kontinentalni utjecaji značajnije izraženi u predjelima općine koji se nalaze na većim nadmorskim visinama. Prosječne mjesečne količine oborina kreću se u rasponu od 67 mm u svibnju do 136,3 mm u studenom. Prosječna godišnja temperatura iznosi 12,4°C, pri čemu je najhladniji mjesec siječanj (3,6 °C), a najtopliji srpanj (21,9 °C). Insolacija je najniža u prosincu (86 sati), a najviša u srpnju (294,9 sati). Na području općine dominiraju tipični vjetrovi za istarski poluotok, a to su sjeveroistočnjak, jugoistočnjak i istočni vjetar. Zastupljenost pojave bez vjetra je značajna i iznosi 143 dana godišnje.

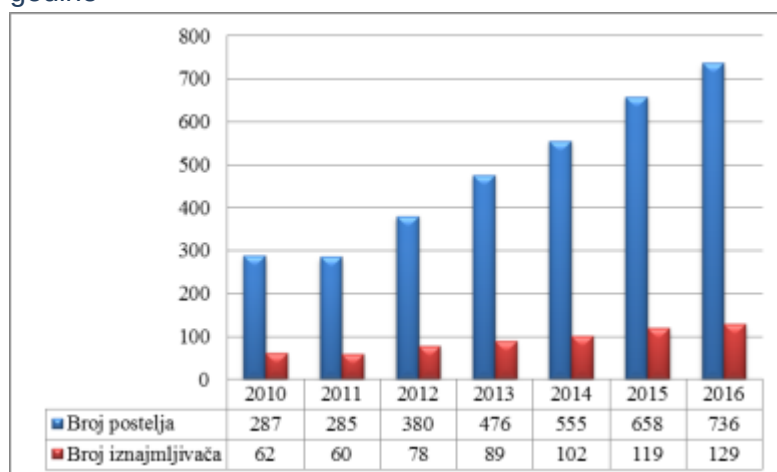
3. ANALIZA TURISTIČKOG TRŽIŠTA OPĆINE KRŠAN

3.1. Smještajni kapaciteti

Jedan od najvažnijih indikatora razvijenosti turizma jesu smještajni kapaciteti odnosno smještajna ponuda. Smještajnu ponudu na području općine Kršan karakterizira snažan rast i razvoj koji se ogleda u povećanju broja iznajmljivača, broja postelja i kvalitete smještajne ponude. Prevladavaju smještajne jedinice u apartmanima, sobama i kućama za odmor. Potrebno je naglasiti da je u posljednjih nekoliko godina u funkciju stavljeno čak 50 luksuznih kuća za odmor, koje su značajno utjecale na povećanje ukupnog smještajnog kapaciteta, ali i njegove kvalitete. Danas je na području općine Kršan registrirano 129 privatnih iznajmljivača koji raspolažu sa 716 stalnih postelja, s mogućnošću povećanja smještajnog kapaciteta pomoćnim posteljama na 952 postelje. Hotelski smještaj u ukupnom broju smještajnih jedinica čini tek 2,1% udjela (1 hotel sa 20 stalnih postelja).

Na grafikonu 3 prikazano je kretanje broja iznajmljivača i smještajnih jedinica u razdoblju od 2010. do 2016. godine.

Grafikon 3: Kretanje broja iznajmljivača i smještajnih jedinica u razdoblju od 2010. do 2016. godine

Izvor: TZ Općine Kršan; *U broj postelja nisu uključene pomoćne postelje

Iz grafikona 3 vidljivo je da je u promatranom razdoblju došlo do povećanja broja iznajmljivača za 108,06%, a broj stalnih postelja za 256,45%.

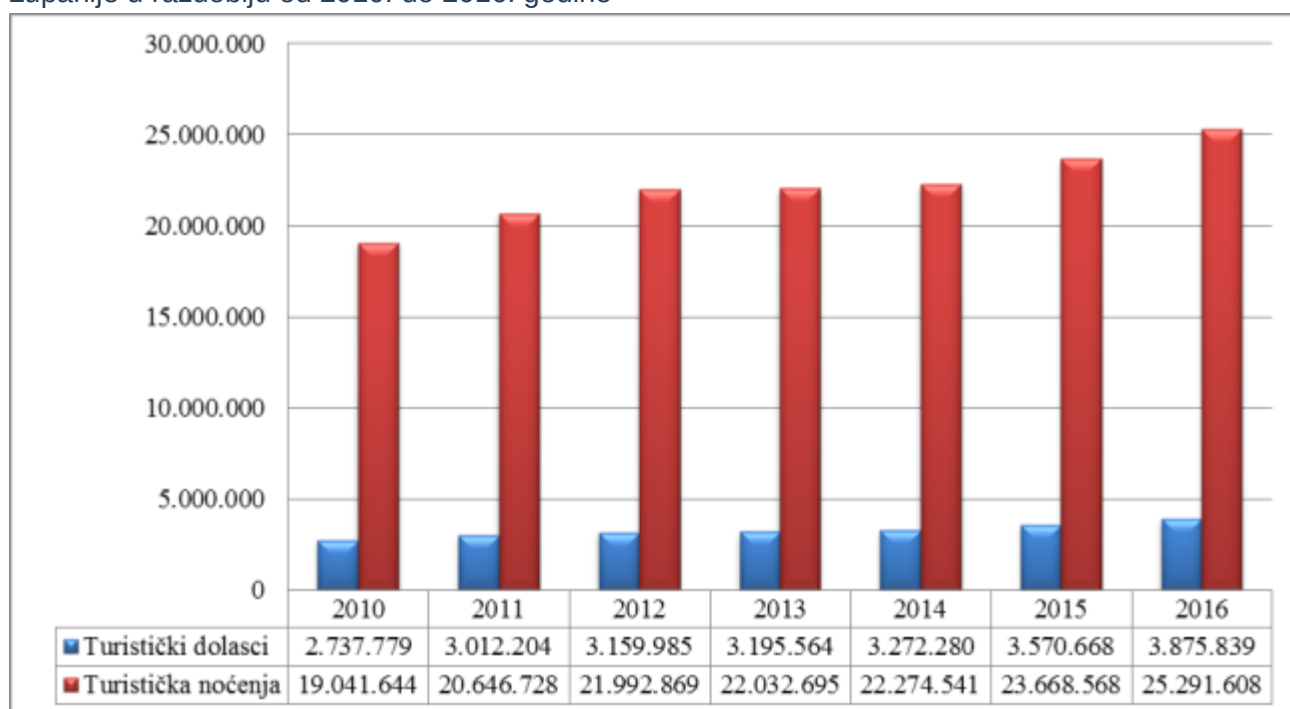
U budućem razdoblju očekuje se povećanje broja postelja i privatnih iznajmljivača, ali i unaprjeđenje kvalitete smještajne ponude. Poseban razvojni potencijal predstavljaju dvije turističke zone (Brestova i Fratrija) sa ukupnim smještajnim kapacitetom od 1.980 postelja i brojnim dodatnim sadržajima, koji predstavljaju potencijal snažnog dugoročnog rasta i razvoja turizma na području općine Kršan u budućem razdoblju. Temeljem pozitivnih srednjoročnih makroekonomskih očekivanja na nacionalnoj i EU razini, dugoročnih prognoza rasta turističkog prometa (WTO prognozira prosječni godišnji rast turističkog prometa od 3,00% za ovo područje Europe do 2030. godine), nacionalnim i regionalnim razvojnim

politikama, te aktivnostima Općine Kršan, početak implementacije ova dva velika turistička projekta očekuje se do kraja predmetnog programskog razdoblja.

3.2. Turistički promet

Istra je s prosječno više od ¼ ukupnih turističkih noćenja i turističkih dolazaka najuspješnija hrvatska županija u turizmu. U grafikonu 4 prikazano je kretanje broja turističkih dolazaka i turističkih noćenja na području Istarske županije u razdoblju od 2010. do 2016. godine.

Grafikon 4: Kretanje broja turističkih dolazaka i turističkih noćenja na području Istarske županije u razdoblju od 2010. do 2016. godine

Izvor: <http://www.istra.hr/hr/pr/statistika/arhiv>

Prema prikazanom u grafikonu 4 u 2016. godini Istra je ostvarila 3,87 milijuna turističkih dolazaka i 25,3 milijuna turističkih noćenja. U odnosu na 2010. godinu riječ je o povećanju broja turističkih dolazaka za 41,57% i povećanju broja turističkih noćenja za 32,82%.

Jasno postavljene osnove i aktivnosti razvoja turizma na području općine Kršan, inicijativa lokalnih poduzetnika i građana, te rad i potpora lokalne samouprave i turističke zajednice rezultirali su povećanjem kapaciteta i kvalitete manifestacija, smještajne ponude, ostale prateće ponude. Tako je u razdoblju od 2010. do 2016. godine došlo do povećanja turističkog prometa, bolje reći snažnog rasta broja turističkih dolazaka i noćenja. Na grafikonu 5 prikazano je kretanje broja turističkih dolazaka na području općine Kršan u razdoblju od 2010. do 2016. godine.

Grafikon 5: Kretanje broja turističkih dolazaka na području općine Kršan u razdoblju od 2010. do 2016. godine

Izvor: <http://www.istra.hr/hr/pr/statistika>

Iz grafikon 5 vidljivo je da je u promatranom razdoblju broj turističkih dolazaka višestruko povećan, sa 2.734 turistička dolaska u 2010. godini na čak 7.069 turističkih dolazaka u 2016. godini. Tako povećanje broja turističkih dolazaka u promatranom razdoblju iznosi 158,56%. Povećanje broja turističkih dolazak pratilo je povećanje broja turističkih noćenja. U promatranom razdoblju broj turističkih noćenja povećan je sa 24.080 u 2010. godini na 54.280 noćenja u 2016. godini (grafikon 6).

Grafikon 6: Kretanje broja turističkih noćenja na području općine Kršan u razdoblju od 2010. do 2016. godine

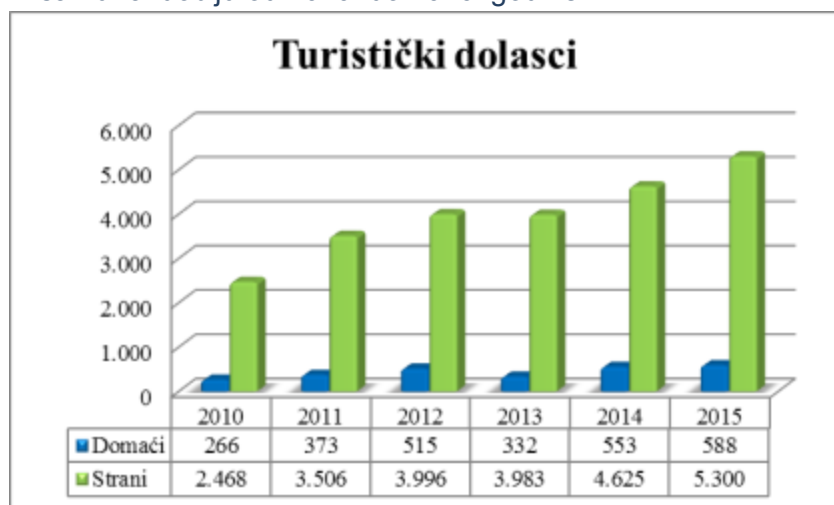

Izvor: <http://www.istra.hr/hr/pr/statistika>

Kao što je vidljivo u grafikonu 6 povećanje broja turističkih noćenja u 2016. godini u odnosu na referentnu 2010. godinu iznosi 125,41%.

Najveći broj turističkih dolazaka u promatranom razdoblju ostvarili su strani turisti. Udio domaćih turista u ukupnom broju turističkih dolazaka prosječno iznosi 10,00% (grafikon 7).

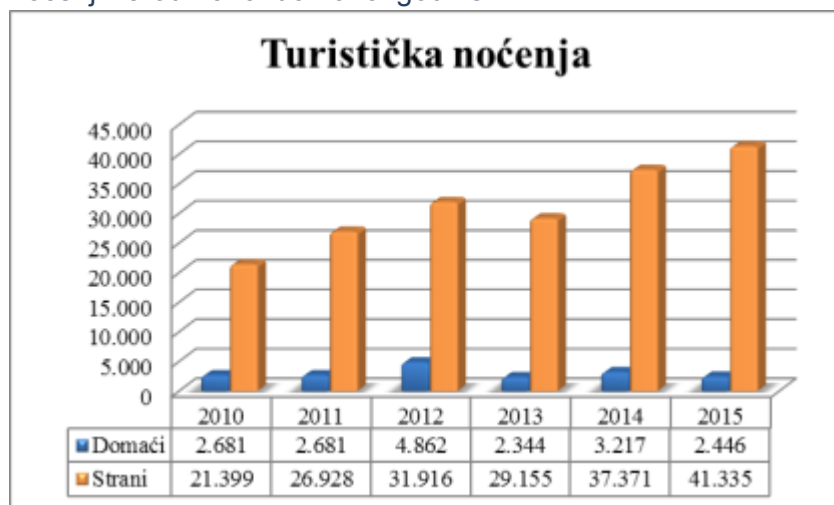
Grafikon 7: Udio domaćih turista u ukupnom broju turističkih dolazaka na području općine Kršan u razdoblju od 2010. do 2016. godine

Izvor: <http://www.istra.hr/hr/pr/statistika>

Broj turističkih noćenja također ostvaruju prvenstveno strani turisti. U promatranom razdoblju domaći turisti ostvarili su prosječno 9,60% turističkih noćenja godišnje (grafikon 8).

Grafikon 8: Struktura domaćih i stranih gostiju na području općine Kršan u ostvarenim noćenjima od 2010. do 2016. godine

Izvor: <http://www.istra.hr/hr/pr/statistika>

3.3. Resursna osnova razvoja kulturnog turizma

Sva zaštićena kulturna dobra u Republici Hrvatskoj objedinjena su u registru kulturnih dobara Republike Hrvatske. Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske javna je knjiga kulturnih dobara koju vodi Ministarstvo kulture. Sastoji se od tri liste:

- Liste zaštićenih kulturnih dobara,
- Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja,

- Liste preventivno zaštićenih dobara.

(prema čl. 16. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN br. 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14).

Oblik, sadržaj i način vođenja Registra propisan je Pravilnikom o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN br. 89/11 i 130/13). Sukladno navedenom Pravilniku zaštićena kulturna dobra razvrstana su na:

- Pokretna kulturna dobra,
- Nepokretna kulturna dobra,
- Nematerijalna kulturna dobra.

U tablici 2 prikazane su vrste kulturnih dobara, te način na koji se razvrstavaju i klasificiraju

Tablica 2: Vrste kulturnih dobara i model razvrstavanja i klasifikacije

Vrste kulturnih dobara	Razvrstavanje kulturnih dobara	Klasifikacija kulturnih dobara
Pokretno kulturno dobro	→ Pojedinačno → Zbirka → Muzejske zbirke	✓ Arhivsko gradivo ✓ Knjižnična građa ✓ Sakralna građa ✓ Arheološka građa ✓ Etnografska građa ✓ Likovna umjetnost ✓ Primijenjena umjetnost ✓ Glazbeni instrument ✓ Znanost i tehnika ✓ Muzejska građa ✓ Ostalo
Nepokretno kulturno dobro	→ Pojedinačno → Kulturno-povijesna cjelina → Kulturni krajolik/krajobraz	✓ Arheološka baština ✓ Profana graditeljska baština ✓ Sakralna graditeljska baština ✓ Sakralno-profana graditeljska baština ✓ Memorijalna baština ✓ Kulturno-povijesna cjelina ✓ Baština vrtne arhitekture ✓ Kulturni krajolik/krajobraz ✓ Ostalo
Nematerijalno kulturno dobro		✓ Usmena predaja, izričaji i jezik ✓ Običaji, obredi i svečanosti ✓ Znanje i vještine ✓ Tradicijski obrti ✓ Ostalo

Izvor: Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN br. 89/11 i 130/13)

Istoznačan, a opet širi pojam za kulturno dobro jest baština odnosno kulturna baština. Baština se odnosi na ono što smo naslijedili iz prošlosti, ono što živimo i danas, i ono što predajemo budućim naraštajima.⁴ Tako pojam baštine u složenom izrazu „kulturna baština“

⁴ UNESCO; Definition for heritage; 2001; Paris

jasnije odražava suvremeno shvaćanje da je riječ o dobrima koja je sadašnji ljudski naraštaj naslijedio od ranijih generacija, što onda uključuje i obvezu da se ta ista dobra u najvećoj mogućoj mjeri zaštite i očuvaju za buduće generacije. Drugim riječima, pojam kulturne baštine naglašava ideju skrbništva, tj. zaštite materijalnih i nematerijalnih dostignuća ljudske kulture ne samo na dobrobit i uživanje sadašnjeg naraštaja nego također i budućih ljudskih generacija.⁵

Nematerijalna kulturna baština predstavlja ukupnost umjetničkih ili simboličkih nematerijalnih vještina, izvedaba, izričaja, znanja i umijeća naslijeđenih iz prošlosti.⁶ Nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta,
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote,
- tradicijska umijeća i obrti.⁷

Na području općine Kršan nalazi se više dobara nematerijalne kulturne baštine koji nemaju formalni status zaštićenog kulturnog dobra, ali svojim značajem u mnogome doprinose nacionalnom kulturnom bogatstvu. Riječ je o sljedećim nematerijalnim kulturnim dobrima:

- Kršonski pir,
- Tradicionalna glazbala (mića sopela, vela sopela),
- Tradicijska jela (krafi)
- Vlaški jezik,
- Lokalni čakavski dijalekti.

Fizička, opipljiva ili "materijalna kulturna baština" (nepokretna kulturna baština) uključuje građevine i povijesne lokalitete, spomenike, artefakte i sve ono što se smatra vrijednim očuvanja za budućnost. U to su uključeni predmeti značajni za arheologiju, arhitekturu, znanost ili tehnologiju specifične kulture. Na području općine Kršan nalazi se 20 registriranih nepokretnih i pokretnih (materijalnih) kulturnih dobara. Pet dobara pripadaju kategoriji kulturno-povijesna cjelina, 4 dobra pripadaju kategoriji sakralna graditeljska baština, 4 dobra pripadaju kategoriji sakralni/religijski predmeti, 3 dobra pripadaju kategoriji profana graditeljska baština, 1 dobro pripada kategoriji arheološka baština, 1 dobro pripada kategoriji sakralno-profana graditeljska baština, 1 dobro pripada kategoriji arheološka građa, a 1 dobro pripada kategoriji glazbeni instrument. Riječ je o sljedećim zaštićenim kulturnim dobrima:

- Bivši pavlinski samostan sv. Marije,
- Crkva sv. Duha,
- Crkva sv. Jurja Starog,
- Crkva sv. Katarine,
- Crkva sv. Kvirina na groblju,
- Drveni retabl u crkvi sv. Jurja,

⁵ Šošić T.M.; Pojam kulturne baštine - međunarodno pravni pogled; 2014; Split

⁶ UNESCO; Definitions for intangible cultural heritage - Member States; 2001; Paris

⁷ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17)

- Inventar crkava župe sv. Jurja,
- Kaštel Kršan,
- Kulturno – povijesna cjelina Katun,
- Kulturno – povijesna cjelina Plomina,
- Kulturno – povijesna cjelina Šušnjevica,
- Kulturno-povijesna cjelina Nova Vas,
- Kulturno-povijesna cjelina Trdoslavići,
- Orgulje u crkvi Blažene Djevice Marije,
- Ostaci potonulog ratnog broda TA-36 (Stella Polare),
- Plominski reljef s glagoljskim natpisom,
- Slika “Bogorodica s Djetetom, sv. Kvirinom i sv. Ivanom Krstiteljem”,
- Stambena kuća, kbr. 029,
- Stambeno-gospodarska cjelina Brankovići,
- Zvono iz crkve sv. Hadrijana.

S kulturno-povijesnog aspekta Kršan je najprepoznatljiviji po svom kaštelu unutar zidina kaštela Kršan, u kojem je 1850. godine pronađen izvorni prijepis Istarskog razvoda. Riječ je o dokumentu autora popa Levca Križanića iz 1546. godine koji je pisan kurzivnom glagoljicom. Istarski razvod je prema mnogim hrvatskim povjesničarima i književnicima jedan od najznačajnijih srednjovjekovnih dokumenata jer se iz njega mogu nazrijeti obrisi društvenoga ustrojstva i gospodarske prilike, život seoske zajednice u srednjovjekovnoj Istri, te razvoj ljudskih prava u Istri i Hrvatskoj. Danas se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod signaturom R 3677.

Navedenoj kulturnoj baštini dodijeljen je status zaštićenih kulturnih dobara, no, na području općine Kršan nalazi se i niz arheoloških i kulturno – povijesnih spomenika koji nisu registrirani kao kulturno dobro. Njihov značaj je izniman, a detaljno su navedeni i opisani u poglavlju 7.1. *Materijalna kulturna baština*.

4. TRENDOWI U KULTURNOM TURIZMU

Turističko tržište posljednjih desetak godina bilježi fenomen snažnog razvoja selektivnog oblika turizma koji je poznat kao kulturni turizam, a karakterizira ga želja posjetitelja za upoznavanjem svjetske civilizacije i kulturne baštine, što generira specifičan kulturni turistički doživljaj. Kulturni turizam uključuje proizvode vezane uz kulturno-povijesnu baštinu te događanja, festivale i manifestacije. Usko je vezan uz ambijentalnost područja, građevine, povijest, životni stil i običaje lokalnog stanovništva. Turisti koji putuju zbog motiva kulturnih znamenitosti zauzimaju udio od 40% svih putovanja u svijetu. Glavna tržišta kulturnih turista jesu:

- Velika Britanija
- Njemačka
- SAD
- Francuska

Navedena tržišta generiraju 66.1 milijun kulturnih turista koji u izabranom odredištu borave u prosjeku 4 noći. Dobna skupina kulturnih turista može se podijeliti u dvije skupine: mladi (od 20 do 29 godina) i srednjovječni (od 39 do 59 godina). Demografski gledajući, kulturni turisti vrlo su različiti ali u cjelini ekonomski efikasni u smislu prihoda koji je veći od prosjeka. Zbog toga su u mogućnosti potrošiti više od prosjeka jer 15,5% kulturnih turista ima prihod veći od 60.000 € godišnje, dok 36% njih ima godišnji prihod u rasponu od 30.000 do 60.000 € godišnje.

Tablica 3: Tipovi kulturnih znamenitosti koje najčešće posjećuju kulturni turisti

Tipovi atrakcija koje posjećuju kulturni turisti	Udio
Muzeji	24%
Crkve	35%
Starogradske jezgre	27%
Povijesne građevine	15%
Tematski parkovi	7%

Izvor: Obrada autora; NHTV Expertise, 2017.

Na razvoju kulturnog turizma u Hrvatskoj radi se već niz godina o čemu svjedoči i Strategija kulturnog turizma koja je bila donesena 2003. godine i kojom se tada željelo približiti kulturni i turistički sektor u stvaranju ponude kulturnog turizma.

Prema istraživanju Instituta za turizam TOMAS Ljeto 2010, Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj iz 2011. godine najveći broj turista koji posjećuju Hrvatsku dolazi motiviran pasivnim odmorom i opuštanjem (75%) dok ih tek 7% dolazi motivirano isključivo kulturnim znamenitostima i/ili događanjima. U tablici 4 prikazani su udjeli turista prema motivaciji posjeta hrvatskim destinacijama.

Tablica 4: Udio turista prema motivaciji posjeta hrvatskim destinacijama

MOTIVACIJA	Udio (%)
1. Pasivni odmor, opuštanje	75
2. Zabava	43
3. Nova iskustva i doživljaji	30
4. Gastronomija	26
5. Upoznavanje prirodnih ljepota	20
6. VFR	6
7. Sport, rekreacija	7
8. Kulturne znamenitosti/događanja	7
9. Zdravstveni razlozi	5

Izvor: Obrada autora; TOMAS ljeta 2014., Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, 2014.

Za razvoj kulturnog turizma u Hrvatskoj postoje brojne prednosti. Ključne su to da je on afirmiran i u kontekstu stvaranja turističkog imidža, i u kontekstu strategija i akcija za produljenje sezone i geografsko proširenje potražnje. Potražnja za proizvodima kulturnog turizma u Hrvatskoj već postoji te je ona, i po veličini i po karakteristikama tržišta, slična onoj u europskim zemljama. Potražnja je najizraženija za obilascima kulturno-povijesnih građevina te posjete muzejima i galerijama. Konačno, u novije vrijeme pojavljuju se, iako u tragovima, poduzetnički projekti u kulturi i kulturnom turizmu.⁸

Unatoč postignutim pozitivnim rezultatima u razvoju kulturnog turizma, još uvijek sustižemo trendove (npr. kreativni turizam) i tek nam predstoje napor za bolju prezentaciju i interpretaciju kulturnih resursa u svrhu podizanja kvalitete doživljaja. Pored spore prilagodbe trendovima, kulturni resursi još su uvijek nedovoljno iskorišteni u formiranju turističke ponude. Djelomično oni nisu spremni za posjetu, a djelomično je to i stoga što nismo učinili popis i sustavno valorizirali barem nacionalne i regionalne kulturno-turističke atrakcije s najvećim marketinškim i/ili razvojnim potencijalom. Čini se da, unatoč napretku u suradnji i partnerstvu kojeg prepoznaje turistički sektor, kultura suradnje i partnerstva – ključna u formiranju i upravljanju proizvodima kulturnog turizma – nedovoljno je razvijena, a to posebice osjeća kulturni sektor.⁹ U narednom razdoblju zahvaljujući mogućnosti korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za obnovu i valorizaciju kulturne baštine zasigurno će doći do značajnog poboljšanja ukupne ponude u kulturnom turizmu. Konzervativno se procjenjuje da će do 2020. godine samo u integrirane programe valorizacije kulturne baštine biti investirano 400 milijuna kn.

⁸ Tomljenović, R., Boranić-Zivoder, S., Akcijski plan razvoja kulturnog turizma, Institut za turizam, Zagreb., 2015.

⁹ Ibid.

5. USKLAĐENOST SA STRATEGIJAMA

5.1. EU razina

Strategija „Europa 2020“ - Početkom 2010. godine Europska komisija predložila je strategiju „Europa 2020“. Cilj je bio poboljšati konkurentnost Unije uz zadržavanje modela socijalnog tržišnog gospodarstva, te poboljšanje učinkovitoga i održivog gospodarenja raspoloživim resursima i razvojnim potencijalima. Jačanje konkurentnosti gospodarstva i poboljšanje kvalitete života Europske unije u ovom desetogodišnjem razdoblju oslonjeno je na pametan, uključiv i održiv rast. Europska unija kao optimalan model razvoja vidi sinergiju:

- pametnog rasta kao modela jačanja ekonomije koja se zasniva na novih tehnologijama, znanju i inovacijama,
- održivog rasta kao modela efektivnog i efikasnog korištenja raspoloživih prirodnih i društvenih resursa,
- uključivog rasta kao modela inkluzije svih ugroženih skupina (mladi nezaposleni, dugotrajno nezaposlenih, nezaposlene žene, invalidi, etc.), ali i slabije razvijenih regija s ciljem jačanja gospodarstva, socijalne pravednosti i kvalitete života građana Unije.

Na dijagramu 1 prikazani su strateški prioriteti dugoročno održivog društveno gospodarskog razvoja Europske unije.

Dijagram 1: Strateški prioriteti strategije „Europa 2020“

Izvor: „Europa 2020“ – Strategija za održiv, pametan i uključiv rast

Navedeni strateški prioriteti u funkciji su pet definiranih mjerljivih glavnih ciljeva koje Europska unija želi ostvariti do 2020. godine. Ciljevi jesu:

1. 75% populacije u dobi između 20-64 godina trebalo bi biti zaposleno.
2. 3% BDP-a EU treba investirati u istraživanje i razvoj.
3. Treba ispuniti klimatsko-energetske ciljeve „20/20/20“ (uključujući i povećanje do 30% smanjenja emisije ukoliko okolnosti dozvoljavaju).
4. Postotak osoba koje rano napuste školovanje trebao bi biti ispod 10%, a najmanje 40% mlađe generacije trebalo bi završiti tercijarni stupanj obrazovanja.
5. 20 milijuna manje ljudi trebalo bi biti u opasnosti od siromaštva.¹⁰

Uz glavne ciljeve koje nastoji postići, Strategijom je definirano sedam ključnih inicijativa odnosno politika. Funkcija inicijativa je da osigura pametan, uključiv i održiv rast. Riječ je o sljedećim inicijativama:

- „Unija inovacija”,
- „Digitalni program za Europu”,
- „Mladi u pokretu”,
- „Europa koja učinkovito gospodari resursima”,
- „Industrijska politika za globalizacijsko doba”,
- „Program za nove vještine i radna mjesta”,
- „Europska platforma protiv siromaštva”.¹¹

EU strategija razvoja turizma¹² - S ciljem zadržavanja pozicije vodeće svjetsku turističke destinacije Europska je unija izradila dokument koji nosi naziv ***Europa, svjetska broj 1 turistička destinacije – novi programski okvir razvoja turizma u Europi***. Ovo se može smatrati turističkom strategijom odnosno krovnim EU programskim i razvojnim dokumentom za sektor turizma.

Cilj europske turističke politike usko je vezan uz ciljeve definirane strategijom *Europe 2020* te stoga i turistički sektor značajno treba pridonijeti osnovnim EU ciljevima za naredno razdoblje odnosno do 2020. godine, a to je pametan, održiv i uključiv rast.

Turistički sektor mora biti konkurentan, održiv, moderan i socijalno odgovoran. Da bi se postiglo ove ciljeve, u sklopu turističke politike, potrebno je poduzeti brojne aktivnosti koje se mogu grupirati u četiri osnovna prioriteta:

1. Stimuliranje konkurentnosti europskog turističkog sektora
2. Promicanje razvoja održivog, odgovornog i visoko kvalitetnog turizma
3. Konsolidiranje imidža i profila Europe kao skupa održivih i visokokvalitetnih destinacija
4. Maksimiziranje potencijala EU financijske politike i instrumenata za razvoj turizma.

¹⁰ EC, Europa 2020 – Strategija za održiv, pametan i uključiv rast, Bruxelles, 2010. (str. 6.)

¹¹ EC, Europa 2020 – Strategija za održiv, pametan i uključiv rast, Bruxelles, 2010. (str. 6. i 7.)

¹² Europe, the world's No 1 tourist destination – a new political framework for tourism in Europe Brussels, 30.6.2010, COM (2010) 352 final.

Navedeni ciljevi koherentni su s ciljevima predmetne Strategije, a posebno se ističu:

Stimuliranje konkurentnosti europskog turističkog sektora - Poboljšanje konkurentnosti turističkog sektora u EU ima ključnu ulogu u jačanju sektora i perspektivi za dinamičan i održiv rast sektora. Da bi ovo bilo ostvarivo potrebno je razvijati inovacije u turizmu, jačati kvalitetu ponude u svim segmentima, unaprijediti profesionalne vještine u sektoru, smanjiti sezonalnost turističke ponude, povećati raznolikost turističkih usluga, poboljšati statističko praćenje i analize vezane za turizam. Europska unija može doprinijeti diversifikaciji odnosno povećanju raznolikosti turističke ponude na način da ohrabruje i pomaže razvoj tematskih turističkih proizvoda na europskoj razini. ***Promatrano na EU razini transnacionalna sinergija turističke ponude može osigurati bolju promociju ukupnog europskog turizma. Ovo može uključivati široki raspon baština: kulturna baština (uključujući kulturne rute), suvremena kultura i baština, zaštićena prirodna dobra, zdravlje i dobrobit ljudi (uključujući SPA turizam), edukacije, vino i hrana, povijesni turizam, sportski i vjerski turizam, ruralni turizam, industrijska baština itd.***

Promicanje razvoja održivog, odgovornog i visoko kvalitetnog turizma - Konkurentnost sektora usko je vezana uz njegovu održivost. Jednako tako, kvaliteta turističke destinacije je pod jakim utjecajem prirodnog i kulturnog okruženja i njene integriranosti u lokalnu zajednicu. Održivost turističkog sektora pokriva brojne aspekte:

- odgovorno korištenje prirodnih resursa uzimajući u obzir učinak aktivnosti na okoliš (stvaranje otpada, pritisak na vodu, zemlju i bioraznolikost),
- korištenje „čiste“ energije,
- zaštita baštine te prirodnog i kulturnog integriteta destinacije,
- kvaliteta i održivosti radnih mjesta,
- briga o lokalnom gospodarstvu i potrošačima.

5.2. Nacionalna razina

Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. - Operativni program *Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.* financira se iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda, te je ujedno i najveći operativni program. Operativni program podijeljen je na tematska područja: *Zaštita okoliša (vodno-komunalna infrastruktura i zbrinjavanje otpada), prometna infrastruktura i prilagodba klimatskim promjenama; Konkurentnost, istraživanje i inovacije, informacijske i telekomunikacijske tehnologije, razvoj malih i srednjih poduzeća, niskougljično gospodarstvo i obrazovanje; Podrška malim i srednjim poduzećima i ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije,* koja se dijele na prioritete, a kasnije na investicijske prioritete, unutar kojih su određeni specifični ciljevi i aktivnosti koje je moguće financirati. U okviru *Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.*, Republici Hrvatskoj je na raspolaganju 6,88 milijarda Eura od čega 4,32 milijarde Eura iz *Europskog fonda za regionalni razvoj* i 2,56 milijardi Eura iz *Kohezijskog fonda*.¹³

Ciljevi predmetne Strategije koherentni su većini prioriteta Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., a posebno kod Prioritetne osi 6: Zaštita okoliša i održivost resursa. Naime, Prioritetna os 6: Zaštita okoliša i održivost resursa

¹³ <http://www.strukturnifondovi.hr/op-konkurentnost-i-kohezija-2014-2020-779>;

predmetnog *Operativnog programa* navodi *Investicijski prioritet 6c: Očuvanje, zaštita, promicanje razvoj prirodne i kulturne baštine* koji postavlja *specifične ciljeve 6c1 i 6c2*. **Specifični ciljevi 6c1 i 6c2** podrazumijevaju sljedeće aktivnosti:

- obnovu kulturnih dobara (arheološki lokaliteti, industrijska baština, utvrde, dvorci i kurije, palače, tradicijsko graditeljstvo) te gradnju vezane infrastrukture kao i poboljšanje usluga na lokacijama kulturne baštine, te stvaranje novih usluga koje će doprinijeti integriranom razvoju turizma;
- poboljšanje sustava upravljanja kulturnom baštinom izradom planova upravljanja, te konzervatorskih analiza i smjernica ;
- podizanje javne svijesti obrazovanjem o kulturnoj baštini i njenom promocijom s ciljem povećanja vidljivosti .
- promociju i promidžbu kulturnih dobara u turističke svrhe;
- povećanje atraktivnosti i održivog korištenja prirodne baštine.

Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine navodi kulturni turizam kao dominantni proizvod; *neupitno je da je na državnoj razini, kao i u nizu destinacija, u posljednjih 10 godina mnogo učinjeno na razvoju ove grupe proizvoda, ponajviše zahvaljujući donošenju državne strategije razvoja kulturnog turizma, ali i sustavnom radu na kreiranju regionalno i globalno prepoznatih događanja i pojačanom otvaranju kulturnom turizmu od strane sve većeg broja pojedinačnih destinacija. Ključne barijere daljnjem rastu treba tražiti u sustavu komercijalizacije (prije svega u integriranju u svjetske sustave), a potom i u sustavu destinacijskog upravljanja kojim bi se kulturni sadržaji na pravi način integrirali u pozicioniranje i isporuku ukupnog doživljaja na razini pojedinih destinacija. Posebno relevantni proizvodi kulturnog turizma za Hrvatsku uključuju: (i) gradski turizam, (ii) turizam baštine, (iii) turizam događanja, (iv) kreativni turizam te (v) vjerski turizam.*

Implementacija ovog projekta uključuje sve relevantne proizvode kulturnog i vjerskog turizma te izravno doprinosi ostvarenju predmetne Strategije. Također je važno istaknuti da se u Strategiji razvoja turizma RH do 2020. godine među prioritetnim aktivnostima razvoja proizvoda navode:

- **Ulaganje u prepoznatljivost niza visokoatraktivnih pojedinačnih kulturnih atrakcija** (npr. UNESCO lokaliteti, arheološki nalazi, dvorci);
- **Uspostava suvremenih centara za posjetitelje uz ključne atrakcije;**
- **Identifikacija mogućnosti razvoja novih događanja s potencijalom međunarodne prepoznatljivosti i gradnje imidža destinacija;**
- **Poticanje razvoja kulturnih tematskih cesta i putova** (npr. povijesne ceste, putovi UNESCO baštine, vjerski putovi), a što podrazumijeva i jasne razvojne kriterije i sustave upravljanja.

Strategija očuvanja, zaštite i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.–2015. temeljni je dokument koji određuje dugoročne ciljeve i smjernice očuvanja, zaštite i korištenja kulturne baštine te načine njihove provedbe u skladu s održivim razvojem Republike Hrvatske.

Održivo korištenje kulturne baštine podrazumijeva njezinu zaštitu i korištenje. Korištenje kulturne baštine može donijeti prihod dio kojega se ponovno ulaže u njezinu zaštitu. To pridonosi osiguravanju održivosti kulturne baštine i ujedno omogućuje dodatno financiranje iz drugih izvora, ne oslanjajući se samo na proračun. Uz to, gospodarsko korištenje kulturne baštine utječe na podizanje svijesti i razumijevanje šire javnosti o njezinoj važnosti za identitet, zajedništvo i društvenu koheziju. Korištenje se promatra kroz dva oblika: kulturni turizam i poduzetništvo utemeljeno na kulturnoj baštini. Opći strateški ciljevi Strategije očuvanja, zaštite i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.–2015. su:

- **Strateški cilj 1. Povećati efikasnost i uspješnost politike zaštite i očuvanja kulturne baštine radi njezina održivog korištenja.**
- **Strateški cilj 2. Povećati prihode i druge koristi od održivog korištenja kulturne baštine.**
- **Strateški cilj 3. Podizati razinu svijesti pojedinaca i zajednice o važnosti kulturne baštine i održivom korištenju kulturne baštine.**

Ciljevi predmetne Strategije u cijelosti su koherentni i u funkciji ostvarenja navedenih strateških ciljeva.

Strateški plan Ministarstva kulture 2016. – 2018. - navodi dva opća cilja koji su koherentni ciljevima predmetne Strategije. Riječ je o sljedećim općim ciljevima:

- **Opći cilj 1. Razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i proizvodnje i javne komunikacije**
- **Opći cilj 2. Zaštićena i očuvana kulturna baština**

Opći ciljevi sadrže niz posebnih ciljeva odnosno mjera koje će razvojem kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, a kojim su obuhvaćeni svi oblici poticanja i promicanja kulture i kulturnih djelatnosti pridonijet razvitku i unaprjeđenju svekolikog kulturnog života u Republici Hrvatskoj. Također će zaštitom i očuvanjem kulturne baštine osigurati postojanost kulturnih vrijednosti kao i potencijala za daljnji razvitak Republike Hrvatske, njenu afirmaciju, stimulaciju ekonomske konkurentnosti i kvalitetnijeg života u europskom okruženju.

5.3. Županijska razina

Županijska razvojna strategija Istarske županije 2011.-2013. (Odlukom Županijske skupštine produljeno trajanje Strategije do prihvatanja nove)¹⁴

Predmetna Strategija koherentna je sljedećim ciljevima županijske razvojne strategije:

CILJU 1 – Konkurentno gospodarstvo, odnosno njegov Prioritet 1.5. Restrukturiranje i repozicioniranje turističkog gospodarstva te poticanje i razvoj novih turističkih proizvoda. Širok spektar novih turističkih proizvoda izravno i neizravno proizlazi iz predmetnog Strategije, a posebno kroz valorizaciju kaštela Kršan.

CILJU 5 – Zaštita istarskog identiteta, Prioritet 5.2. Valorizacija i očuvanje višekulturalne (plurikulturalne) baštine u funkciji razvoja kroz aktivnosti identifikacije, valorizacije, zaštite i obnove objekata kulturne baštine koje imaju značajan kulturni i turistički potencijal, restauriranjem pokretne i nepokretne baštine, otvaranjem radionica starih-autohtonih obrta, poticanjem osnivanja udruga i manifestacija tradicijske kulture očuvat će se materijalna i nematerijalna kultura kako bi istarski identitet bio dio svakodnevnog življenja. Prioritet predviđa aktivnosti: obnove kaštela, vila, stancija, urbanih i ruralnih sredina...; restauracija fresaka, slika, orgulja, statua,...; osnivanje radionica za izradu tipičnih istarskih instrumenata, oruđa, tekstila...; osnivanje te stručna i financijska potpora udrugama koje se bave očuvanjem materijalne i nematerijalne kulture; umrežavanje te financijska i stručna potpora manifestacijama koje promiču istarske kulturne vrijednosti i tradiciju; povezivanje sa zainteresiranim gospodarstvenicima, institucijama i pojedincima; povezivanje s međunarodni institucijama radi traženja sredstava te stručne pomoći.

Master plana razvoja istarskog turizma 2015.-2025. - predstavlja temeljni strateški dokument razvoja turizma Istarske županije, a njime su definirani sljedeći ciljevi:

- **Cilj 1. Do 2025. godine ostvariti 2,5 do 3 milijarde EUR novih investicija u turizam;**
- **Cilj 2. Podići udio hotela i turističkih naselja na 30% u smještajnoj strukturi;**
- **Cilj 3. Podići ukupnu zauzetost kreveta na 30% a hoteli i turistička naselja iznad 50%;**
- **Cilj 4. Doseći minimalno 100 EUR prosječne potrošnje po noćenju;**
- **Cilj 5. Ostvariti ukupan godišnji prihod od turizma u 2025. između 2,5 i 3 milijarde EUR.**

Tijekom izrade navedenog dokumenta Općina Kršan je aktivno sudjelovala u njegovoj izradi kako bi svojim turističkim potencijalima doprinijela dugoročno održivom razvoju hrvatskog turizma. Tijekom procesa prioritizacije strateških projekata koji bi se trebali implementirati u programskom razdoblju od 2015. do 2025. godine, a s ciljem ostvarenja strateških ciljeva Master plana, odabrana su dva projekta s područja općine Kršan. Ciljevi predmetne Strategije koherentni su svim ciljevima županijskog master plana, a posebno kroz funkciju ostvarenja Mjere 6. čiji je cilj *Iskoristiti kulturne resurse u svrhu podizanja turističke*

¹⁴ Opis stanja dostupan na: <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=2944>

atraktivnosti i daljnje diversifikacije doživljaja te privlačenja većeg broj posjetitelja Istre motiviranih prvenstveno kulturom.

5.4. Lokalna razina

Strategija razvoja Općine Kršan 2014. - 2020. - Ciljevi predmetne Strategije koherentni su ciljevima Strategije razvoja Općine Kršan 2014.-2020., što se ogleda kroz funkcijsku inherentnost sljedećim ciljevima:

- **CILJ 1 – Razvoj konkurentnog gospodarstva** u pripadajućem prioritetu **1.4. Poticanje razvoja održivog turizma** predviđa mjere koje potiču razvoj održivog turizma kao jednog od nositelja gospodarskog razvoja općine. Mjere se odnose na **jačanje smještajnih kapaciteta, kvantitativno i kvalitativno povećanje turističke ponude, povezivanje turizma s ostalim djelatnostima** kako bi se postigao željeni pozitivni multiplikativni učinak turizma i **jačanje turističkih kapaciteta kroz edukacije iznajmljivača, ugostitelja, proizvođača tradicijskih proizvoda i dr.** Doprinos Strategije najvidljiviji je kod Prioriteta **1.11. Stavljanje u ekonomsku funkciju neiskorištenih prirodnih resursa i kulturno povijesnih objekata (Stari grad Kršan, Stari grad Kožljak, Stari grad Plomin, Etno kuća Brankovići, sakralna baština).**
- **CILJ 5 – Očuvanje lokalne tradicije, kulture i prirodnih resursa**, a pripadajući **Prioritet 5.2 – Zaštita materijalne i nematerijalne kulturne i sakralne baštine** podrazumijeva zaštitu materijalne i nematerijalne kulturne baštine koja se kroz implementaciju ciljeva predmetne Strategije ogleda u budućoj obnovi kaštela Kršan, izgradnji muzeja „Vlaški puti“, očuvanju kulture i jezika, prezentaciju Istarskog razvoda i školu kurzivne glagoljice, očuvanju tradicije poput „Kršanskog pira“, tradicijskih jela, autohtonih proizvoda poput „kršonskih krafi“ i dr.

Master plan turizma Općine Kršan 2017. – 2025. - Master planom turizma Općine Kršan 2017.-2020. definirani su sljedeći strateški ciljevi:

- **Cilj 1. Povećati javne i privatne investicije u turizmu,**
- **Cilj 2. Povećati smještajne kapacitete i poboljšati njihovu kvalitetu,**
- **Cilj 3. Produžiti turističku sezonu,**
- **Cilj 4. Povećati i poboljšati ukupnu turističku ponudu s ciljem povećanja turističke potrošnje.**

Ciljevi razvoja turizma Općine Kršan determinirani su postavljenom razvojnom vizijom; *Općina Kršan razvoj turizma temelji na diferencijaciji turističke ponude koju omogućuju bogata prirodna i kulturna baština, očuvan okoliš, jedinstveni krajobrazi, čisto more i vrijedni ljudi kršanskog kraja. Održivim korištenjem raspoloživih razvojnih resursa i zajedničkim radom Općine, TZ Općine Kršan, poduzetnika, obrtnika, poljoprivrednika, iznajmljivača i građana, do 2025. godine Kršan će biti prepoznat kao atraktivna i poželjna destinacija odmora i doživljaja.*

Ciljevi predmetne Strategije koherentni su ciljevima master plana:

- **Cilj 1. Povećati javne i privatne investicije u turizmu,**
- **Cilj 3. Produžiti turističku sezonu,**
- **Cilj 4. Povećati i poboljšati ukupnu turističku ponudu s ciljem povećanja turističke potrošnje.**

6. SWOT ANALIZA

Sukladno prethodno navedenim značajkama prostora općine Kršan, dostignutog stupnja razvoja turizma, kapaciteta i stanja kulturne baštine, identificirane su snage i slabosti, te prilike i prijetnje razvoja očuvanja i valorizacije kulturne baštine u narednom razdoblju. U SWOT matrici prikazani su navedeni indikatori.

SNAGE

- Bogata materijalna i nematerijalna kulturna baština.
- Bogata prirodna baština i bioraznolikost prostora (PP Učka, zaštićena područja).
- Povoljan geoprometni položaj i blizina ključnih emitivnih tržišta
- Kvalitetna prometna povezanost.
- Trend povećanja kapaciteta i kvalitete smještaja
- Trend povećanja turističkih dolazaka i turističkih noćenja
- Trend povećanja broja i kvalitete turističkih proizvoda

SLABOSTI

- Loše stanje većine zaštićenih kulturnih dobara.
- Javna turistička infrastruktura nedovoljno izgrađena i nedostatna za veće investicije u turizmu.
- Nedovoljan broj kvalitetnih turističkih i kulturnih događanja (posebno izvan sezone).
- Nedostatna proračunska sredstva za obnovu i valorizaciju kulturne baštine.
- Ograničenost smještajnih kapaciteta.
- Nedostatak sadržaja na turistički atraktivnim lokacijama.

PRILIKE

- Globalni dugoročni trendovi rasta potražnje na turističkom tržištu očekuju se do 2030. godine.
- Trendovi rasta udjela kulturnog turizma na cjelovitom turističkom tržištu.
- Mogućnost stavljanja u funkciju resursnih osnova za stvaranje atraktivnih sadržaja različitih turističkih proizvoda posebno u kulturnom turizmu.
- Mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za valorizaciju materijalne i nematerijalne kulturne baštine.

PRIJETNJE

- Sve jača turistička konkurencija u drugim jadranskim županijama.
- Neinventivnost i nekonzistentnost nositelja razvoja kulture i turizma na nacionalnoj razini.
- Višedesetljetno zanemarivanje razvoja turizma istočne Istre od strane nositelja razvoja turizma na županijskoj razini.
- Administrativne i birokratske prepreke na državnoj i županijskoj razini.
- Strogi i često neprovedivi propisi dozvoljenih zahvata na kulturnim dobrima i kulturno-turističkih.
- Učestale promjene nacionalnih zakona i propisa.

7. IDENTIFIKACIJA KULTURNE BAŠTINE

7.1. Materijalna kulturna baština

Bivši pavlinski samostan sv. Marije

Pustinjaci sv. Pavla na otoku u Čepićkom jezeru već 1287. grade prvu samostansku kuću i crkvu. Samostan je ukinut 1782. Zgrada bivšeg pavlinskog samostana s kraja 14. odnosno početka 15. stoljeća je pregrađena, ali je sačuvana u osnovnim tlocrtnim i visinskim gabaritima. Crkva sv. Marije srušena je 1940. Samostan ima tri stambena jednokatna krila oko kvadratnog središnjeg dvorišta. Uz vanjsko pročelje na mjestu crkve dograđeno je dvokrako stubište koje vodi u stambene prostore na katu. Renesansni zvonik smješten je nad jednim od uglova klaustra, ispred pročelja crkve. Uz ulaz su sačuvane gotičke spolije stupova iz crkve koje se prema obilježjima mogu vezati uz kontinentalne umjetničke radionice.

Slika 3: Bivši pavlinski samostan sv. Marije

Izvor: 1. Arhiva Konzervatorskog odjela – Pula; 2. Općina Kršan

Lokacija	Kršan
Klasifikacija	Sakralno-profana graditeljska baština
Vrijeme nastanka	13. st. do 18. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-4015
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Crkva sv. Duha

Crkva sv. Duha na groblju Novoj Vasi jednobrodna je građevina pravokutnog tlocrta, s preslicom s dva luka na pročelju i lopicom ispred pročelja. Unutrašnji zidovi crkve oslikani su freskama majstora Blaža Dubrovčanina, pučkog slikara iz 16. stoljeća koji je i potpisan na borduri na sjevernom zidu. Sačuvani su prikazi «Navještenje», «Poklonstvo kraljeva» te prikazi svetaca, apostola i proroka.

Slika 4: Freske Blaža Dubrovčanina

Izvor: <http://revitas.org/hr/projekt/o-projektu/>

Lokacija	Nova Vas
Klasifikacija	Sakralna graditeljska baština
Vrijeme nastanka	12. st. do 16. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-580
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Crkva sv. Jurja Starog

Sv. Juraj Stari smještena je uz južni bedem utvrđenog naselja. Jednobrodna romanička crkva ima izduženi pravokutni tlocrt s ravno zaključenim svetištem. Uz zapadno pročelje u romanici je crkvi dograđen zvonik. Nadalje, 1524. godine dograđeno je novo pravokutno svetište na mjestu romaničke upisane polukružne apside, što potvrđuje glagoljski natpis uklesan na začelju. U unutrašnjosti su nađeni tragovi dva sloja srednjovjekovnih fresaka, stariji romanički i mlađi iz druge polovice 15. stoljeća. U gradnji crkve reutilizirane su rimske spolije (stupovi i imposti trijumfalnog luka, prag ulaza, dio nadgrobne stele).

Slika 5: Crkva svetog Jurja Starog

Izvor: 1.<http://www.schnablova.net/Sakralni%20arhitektura/Chorvatsko/Istrie/PlominJurajStari.html>; 2. Općina Kršan

Lokacija	Plomin
Klasifikacija	Sakralna graditeljska baština
Vrijeme nastanka	11. st. do 16. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-360
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Inventar crkava župe sv. Jurja

Župna crkva BDM u Plominu, crkva sv. Jurja Starog u Plominu, kapela sv. Ivana Krstitelja na groblju, crkva sv. Katarine u Baćima te crkva sv. Marije u Klavaru pripadaju Župi sv. Jurja Plomin. Župna crkva BDM bogato je opremljena inventarom od 15. stoljeća nadalje. Od pojedinačnih predmeta treba istaknuti drveno gotičko raspelo i renesansnu Bogorodicu s malim Djetetom. U sakristiji župne crkve čuvaju se umjetnine nastale u vremenskom razdoblju od gotike do historicizma. Vrijedan zlatarski rad predstavlja procesijsko raspelo sv. Jurja, izrađeno u Veneciji u 16. stoljeća Crkva sv. Jurja Starog posjeduje vrijedne drvene oltare iz 17. stoljeća, te drvene kipove iz 15. i 16. stoljeća atribuirane friulanskim majstorima.

Slika 6: Inventar crkava župe sv. Jurja

Izvor: 1. Robert Baćac; 2. Općina Kršan

Lokacija	Plomin
Klasifikacija	Sakralni/religijski predmeti
Vrijeme nastanka	15. st. do 20. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-4652
Vrsta kulturnog dobra	Pokretno kulturno dobro – zbirka
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Crkva sv. Katarine

Crkva Sv. Katarine u selu Baći sjeverno od Plomina. To je jednobrodna barokna građevina centralnog tlocrta, s kupolom na pandantivima nad središnjim dijelom. Po tlocrtnoj dispoziciji i arhitektonskom konceptu jedinstveni je primjer sakralne arhitekture u Istri. U unutrašnjosti raspored arhitektonske plastike sugerira sažeti križni tlocrt: lukovi uokviruju plitke kapele upisane u jedinstveni zbijeni volumen građevine. Pročelje crkve je jednostavno, s pravokutnim portalom i malim prozorom iznad njega, te zvonikom na preslicu.

Slika 7: Crkva svete Katarine - Baći

Izvor: Općina Kršan

Lokacija	Plomin-Baći
Klasifikacija	Sakralna graditeljska baština
Vrijeme nastanka	17. st. do 18. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-4555
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Crkva sv. Kvirina na groblju

Crkva sv. Kvirina na groblju u Jesenoviku jednobrodna je romanička kapela izduženog pravokutnog tlocrta s dvije upisane apside. Obnavljana je i produžena u 16. stoljeću. Romaničke su osobine, osim načina gradnje, polukružni portali i prozori na pročelju i na južnom zidu. Jednostavno glavno pročelje raščlanjeno je polukružnim portalom, prozorom u osi portala, te kasnijom preslicom. Nadprozornik na južnom zidu crkve nosi uklesan glagoljski natpis. Na sjevernom zidu u unutrašnjosti crkve sačuvane su zidne slike majstora Alberta iz Konstanza iz druge polovice 15. stoljeća.

Slika 8: Crkva sv. Kvirina na groblju

Izvor: <http://revitas.org/hr/projekt/o-projektu/>

Lokacija	Jesenovik
Klasifikacija	Sakralna graditeljska baština
Vrijeme nastanka	12. st. do 16. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-1380
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Drveni retabl u crkvi sv. Jurja

Barokni oltar sv. Jurja primjer je arhitektonskog tipa oltara u obliku slavluka. Izrađen je od rezbarenog, marmoriziranog i polkromiranog drveta. Oltarni retabl podijeljen je u tri zone: predelu, središnji dio s tri plitke niše za kipove, flankirane jonskim stupovima ukrašenima reljefnom tordiranom viticom, te trokutni zabat koji obuhvaća cijelu širinu retabla, s visokim reljefom Boga Oca i skulpturama ležećih anđela. U središnjoj niši nalazi se barokni kip Bogorodice s Djetetom, a u bočnim nišama anđeli lučonoše. Prema stilskim obilježjima može se datirati oko polovice ili u drugu polovicu 17. stoljeća.

Slika 9: Crkva i drveni retabl u crkvi sv. Jurja

Izvor: Općina Kršan

Lokacija	Letaj
Klasifikacija	Sakralni/religijski predmeti
Vrijeme nastanka	17. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-1797
Vrsta kulturnog dobra	Pokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Kaštel Kršan

Kršan se u povijesnim ispravama prvi put spominje 1274. kao posjed akvilejskih patrijarha, a od početka 13. do 17. stoljeća bio je sjedište feudalnog posjeda obitelji Karscheyner. Od 17. stoljeća kaštel je u više navrata mijenjao vlasnike sve do početka 20. stoljeća, kada je teško stradao u požaru. Kaštel je smješten u JI uglu utvrđenog naselja Kršan. Od srednjovjekovnog kaštela sačuvana je kula četverokutnog tlocrta, građena fino klesanim pravokutnim kamenim kvadrima, kojoj se pristupalo kroz polukružno zaključena vrata na visini 7-8 m od tla. Ostali dio obrambenog i stambenog dijela kaštela pregrađen je u 18. i 19. stoljeću. U unutrašnjem dvorištu sačuvan je okvir gotičkog portala iz 15. stoljeća i grlo bunara iz 17. stoljeća.

Slika 10: Kaštel Kršan

Izvor: 1. <http://www.istra.hr/hr/regije-i-mjesta/mjesta-i-gradovi/ltz-kršan>; 2. Općina Kršan

Lokacija	Kršan
Klasifikacija	Profana graditeljska baština
Vrijeme nastanka	13. st. do 19. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-351
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Kulturno – povijesna cjelina Katun

Selo Katun smjestilo se ispod strme padine obronka Učke. Razvilo se u nekoliko grupacija kućišta poredanih uzdužno niz padinu brijega na rubu obradive zemlje. Iz srednjovjekovnog kulturnog rukopisa Katuna, tu se posredno zadržao jednodostorni stambeni objekt od kamena pokriven biljnom građom sa funkcionalno podignutim zabatom i sa ognjištem. Tipičnost sela čine kamene kuće katnice ili prizemnice, sa krovom na dvije vode, pokrivene biljnom građom ili kanalicama, te kameni gospodarski objekti.

Slika 11: Kulturno – povijesna cjelina Katun

Izvor: 1. www.google.hr/maps/place/Kožljak/; 2. Arhiva Konzervatorskog odjela - Pula

Lokacija	Kožljak
Klasifikacija	Profana graditeljska baština
Vrijeme nastanka	16. st. do 20. st.
Oznaka kulturnog dobra	RRI-0245-1970
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – kulturno – povijesna cjelina
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Kulturno – povijesna cjelina Plomina

Plomin se nalazi na brežuljku iznad dubokog zaljeva. Naseljen je u prapovijesti, dok se antički municipij Flanona nalazio u luci u dnu zaljeva. Utvršeno naselje razvija se u kasnoj antici i srednjem vijeku. Urbana struktura grada je zgusnuta. Unutar urbanog tkiva sačuvano je nekoliko renesansnih i baroknih stambenih zgrada, a posebno se ističe barokni sklop Palače Rudan. Na JZ rubu naselja nalazi se romanička crkva sv. Jurja Starog, te crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Kod SZ kule je kasnogotička građevina pregrađena u baroku. Srednjovjekovne zidine sačuvane su djelomično u strukturi kuća nastalih nad njima. Zidine iz 16. stoljeća sačuvane su oko crkve sv. Jurja, te na sjevernoj strani.

Slika 12: Kulturno – povijesna cjelina Plomina

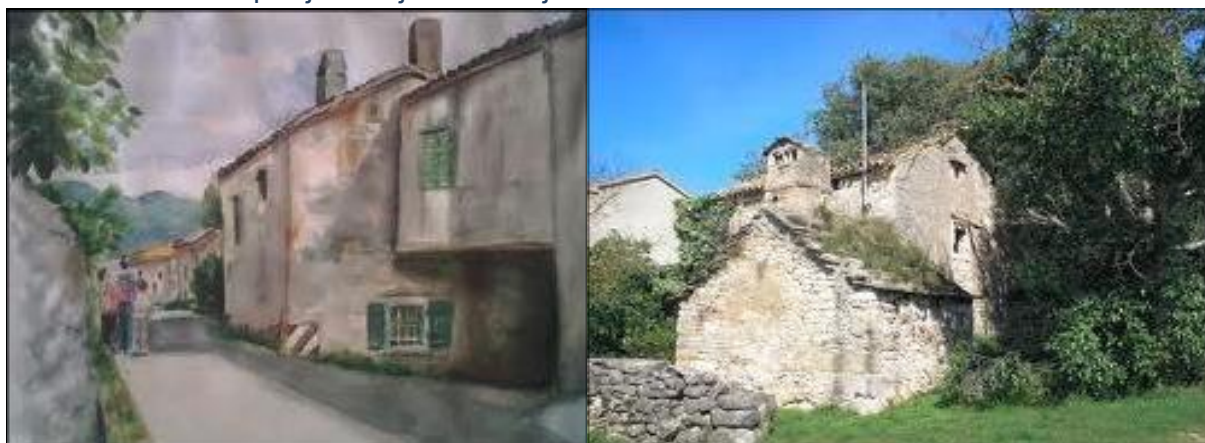
Izvor: 1. Razglednica – 20. st., Obrada autora; 2. <http://images.croatiaview.com/43/Plomin.jpg>

Lokacija	Plomin
Klasifikacija	Kulturno-povijesna cjelina
Vrijeme nastanka	11. st. do 20. st.
Oznaka kulturnog dobra	RRI-0039-1962
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – kulturno – povijesna cjelina
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Kulturno–povijesna cjelina Šušnjevice

Selo Šušnjevice oblikovalo se prema konfiguraciji tla, uzdužno ispod Učke, sa sekundarnim oznakama uličnog naselja. Pretpostavlja se da je dio naselja iznad ceste stariji. Tu su se raniji stočarski objekti uz kuću zamjenjivali razvijenijim poljoprivrednim objektima, no danas je još vidljiv osnovni stočarsko-poljoprivredni karakter tog dijela naselja. U naselju dominiraju temeljni jednodostorni kameni objekti, tipa dvora, pokriveni biljnom građom. Osobitost im je podignuti zabat koji čini zaštitu biljnom pokrovu krova.

Slika 13: Kulturno–povijesna cjelina Šušnjevice

Izvor: <http://wikimapia.org/4688033/%C5%A0u%C5%A1njevice>

Lokacija	Šušnjevice
Klasifikacija	Kulturno-povijesna cjelina
Vrijeme nastanka	15. st. do 20. st.
Oznaka kulturnog dobra	RRI-0292-1972
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – kulturno – povijesna cjelina
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Kulturno-povijesna cjelina Nova Vas

Selo Nova Vas oblikovalo se prema konfiguraciji tla, ispod Učke. Jedinicu prostora čine niz objekata stambene i gospodarske namjene. Oba su istog oblikovanja i organizacije, jednodostorna prizemnica, građena od kamena u suho, s pokrovom od biljne građe, te podignutim zabatima. Vremenski kontinuitet objekta predstavlja vrijeme od srednjeg vijeka, pa do početka 20. stoljeća, kada se prvi put javlja višedostorni objekt pokriven kanalicom. Nova Vas spominje se već razdoblju u 15. do 17. stoljeća kao područje naseljeno govornicima vlaškog tzv. istrorumunjskog jezika.

Slika 14: Kulturno-povijesna cjelina Nova Vas

Izvor: Arhiva Narodnog muzeja Labin

Lokacija	Nova Vas
Klasifikacija	Kulturno-povijesna cjelina
Vrijeme nastanka	15. st. do 21. st.
Oznaka kulturnog dobra	RRI-291
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – kulturno – povijesna cjelina
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Kulturno-povijesna cjelina Trdoslavići

Sklop ruševnih prizemnica u Trdoslavićima dokumentira organizaciju ruralnog prostora dugog povijesnog kontinuiteta. Može se pretpostaviti da su te organizacije i tog oblikovanja bile srednjovjekovne i ranosrednjovjekovne kuće istarskog seljaka. To su jednodostorne prizemnice građene od kamena u suho, s pokrovom od biljne građe, s podignutim zabatom. Naselje se uklapa u stariji tip naselja na potezu Jasenovik-Nova Vas-Šušnjevica, sa kojima čini povijesnu cjelinu

Slika 15: Kulturno-povijesna cjelina Trdoslavići

Izvor: Arhiva Konzervatorskog odjela - Pula

Lokacija	Jesenovik
Klasifikacija	Kulturno-povijesna cjelina
Vrijeme nastanka	15. st. do 19. st.
Oznaka kulturnog dobra	RRI-0293-1972
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – kulturno – povijesna cjelina
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Stambeno-gospodarska cjelina Brankovići

Stambena i gospodarska cjelina u Brankovićima vrijedan je spomenik tradicionalnog graditeljstva. Pročelje kompleksa razvedeno je s tri baladura i četiri volte. Na krovu se nalaze četiri dimnjaka karakterističnih oblika. Svi prozorski otvori i vrata uokvireni su kamenim ertama, čak i oni u unutrašnjosti. Krovni vijenac na nekim je dijelovima izgrađen s kamenim konzolama, a negdje sa škrlama. S istočne i zapadne strane objekta nalaze se gospodarske prostorije za stoku.

Slika 16: Stambeno-gospodarska cjelina Brankovići

Izvor: Renco Kosinožić

Lokacija	Kršan
Klasifikacija	Kulturno-povijesna cjelina
Vrijeme nastanka	18. st. do 19. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-2480
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Stambena kuća, kbr. 029

Jednostoporna stambena kuća s pokrovom od biljne građe. Tipičan primjer pučkog graditeljstva tog kraja srednjovjekovnog ili ranijeg vremena. Prizemnica prizidana uz pećinu koja joj čini prirodan zaklon prema sjeveru. S niskim ognjištem, otvorenim stropištem, bez dimnjaka, te s pokretnim inventarom analognom zdanju. Dokumentira jedan od najstarijih tipova pučkog graditeljstva i uređaja stambenih kuća na prostoru Labinštine i šireg, sjevernojadranskog područja.

Slika 17: Stambena kuća, kbr. 029

Izvor: Arhiva Konzervatorskog odjela - Pula

Lokacija	Nova Vas
Klasifikacija	Profana graditeljska baština
Vrijeme nastanka	19. st.
Oznaka kulturnog dobra	RRI-0191-1968
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Orgulje u crkvi Blažene Djevice Marije (Plomin)

Male orgulje sjevernog tipa gradio je oko 1911. godine Jan Tuček iz Kutne Hore. Orgulje su pneumatskog sistema s jednim manualom i pedalom, te 8 registara. Arhitektura kućišta tipična je za orgulje sjevernog tipa. Prospekt je trodijelan s rizalitno izbočenim srednjim tornjem, vrlo visokim i naglašenim dekorativnim zabatom. U postolju ga pridržavaju tri konzole. Sva tri polja sa sviralama lučno su zaključena.

Slika 18: Orgulje u crkvi Blažene Djevice Marije (Plomin)

Izvor: Općina Kršan

Lokacija	Plomin
Klasifikacija	Glazbeni instrument
Vrijeme nastanka	20. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-3895
Vrsta kulturnog dobra	Pokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Plominski natpis s glagoljskim natpisom

Plominski natpis s glagoljskim natpisom uzidan je s unutrašnje strane južnog zida crkve sv. Jurja Starog u Plominu. Na pravokutnoj ploči okomito položenoj reljefno izveden je muški lik u antičkoj nošnji. Iznad njega je u dva reda uklesan natpis na glagoljici, a desno od lika nalazi se neprepoznatljivi znak. Natpis je pročitao kao SE E PIS/ŽL ŽS. Figura muškarca datira iz kasne antike, dok je glagoljski natpis iz 11. stoljeća.

Slika 19: Plominski natpis s glagoljskim natpisom

Izvor: 1. <https://www.slideshare.net/HLisac/katolika-crkva-i-kranstvo-u-hrvata>; 2. Arhiva Narodnog muzeja Labin

Lokacija	Plomin
Klasifikacija	Arheološka građa
Vrijeme nastanka	11. st.
Oznaka kulturnog dobra	Z-430
Vrsta kulturnog dobra	Pokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Slika „Bogorodica s Djetetom, sv. Kvirinom i sv. Ivanom Krstiteljem”

Slika „Bogorodica s Djetetom, sv. Kvirinom i sv. Ivanom Krstiteljem“ nepoznatog slikara, rađena tehnikom ulja na platnu, dimenzija 132×114 cm, datira se u 17. stoljeće. Nalazi se na glavnom oltaru crkve sv. Kvirina u Jesenoviku, a u vlasništvu je župe sv. Antuna opata u Kršanu. Pala je smještena na rezbarenom i polikromiranom retablu i u vrlo je lošem stanju. Zbog zamućenog, neprozirnog laka, boje koja nedostaje i oštećenja, prizor je gotovo nečitljiv. Naslućuje se konvencionalni postav svetaca: sv. Kvirin u biskupskoj odjeći i sv. Ivan Krstitelj stoje na tlu, dok Bogorodica s Djetetom lebdi na oblacima iznad njih. Jedan anđeo lebdi u središtu kompozicije iznad tla, pridržavajući oblak s Bogorodicom i Djetetom, dok je nekoliko anđeoskih glavica asimetrično raspoređeno na nebeskoj pozadini. Između svetaca se nazire udaljen, brdovit krajolik.

Slika 20: „Bogorodica s Djetetom, sv. Kvirinom i sv. Ivanom Krstiteljem”

Izvor: Općina Kršan

Lokacija	Jesenovik
Klasifikacija	Sakralni/religijski predmeti
Vrijeme nastanka	18. st.
Oznaka kulturnog dobra	P-5146
Vrsta kulturnog dobra	Pokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Preventivno zaštićeno kulturno dobro

Zvono iz crkve sv. Hadrijana

Brončano, gotičko zvono iz 1420. godine s crkve sv. Hadrijana u Kožljaku, visine 55 cm, promjera 38 cm, privremeno je pohranjeno u župnoj crkvi sv. Jurja u Plominu. Na tijelu zvona nalaze se dvije trake, a na vrhu zvona nalazi se šesterostrana kruna. Gornja traka je prazna, dok je u donjoj, uz obod zvona upisana godina lijevanja rimskim i glagoljskim natpisima, latinicom MCCCCXX i glagoljicom ČUI. Natpis bilježi datum lijevanja zvona. Na boku se nalazi znak zvonoljevača. Latinička slova u datumu, lijepe gotičke morfologije, otisnuta su iz kalupa, dok su glagoljska slova improvizirana i manjih dimenzija vjerojatno intervencija glagoljaša u samom procesu izrade modela za zvono.

Slika 21: Crkva svetog Hadrijana

Izvor: 1. http://izletipoistri.com/wp-content/uploads/2013/04/Ko%C5%BEljak_13042013_05.jpg; 2. http://www.istria-culture.com/storage/upload/poi/kozljak03_14240.jpg

Lokacija	Kožljak
Klasifikacija	Sakralni/religijski predmeti
Vrijeme nastanka	15. st. (1420. godina)
Oznaka kulturnog dobra	Z-4161
Vrsta kulturnog dobra	Pokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Ostaci potonulog ratnog broda TA-36 (Stella Polare)

Olupina potonulog ratnog broda TA-36 (Stella Polare) nalazi se oko 800 metara južno od pristaništa Brestova. Brod je izgrađen 1943. godine u Rijeci za talijansku ratnu mornaricu. Kasnije ga preuzimaju Nijemci i stavljaju u aktivnu funkciju. Po klasi je brod bio eskortni razarač s dimenzijama 82x8x3 i s posadom od 160 ljudi. Potonuo je u ožujku 1944. godine nakon udara u minu. Pramčani dio se prilikom eksplozije odvojio, dok je komandni most s krmenim dijelom odlično sačuvan. TA-36 smatra se ratnim grobom i jedna je od najbolje očuvanih olupina ratnih brodova u Jadranskom moru.

Slika 22: Potonuli ratni brod TA-36 (Stella Polare)

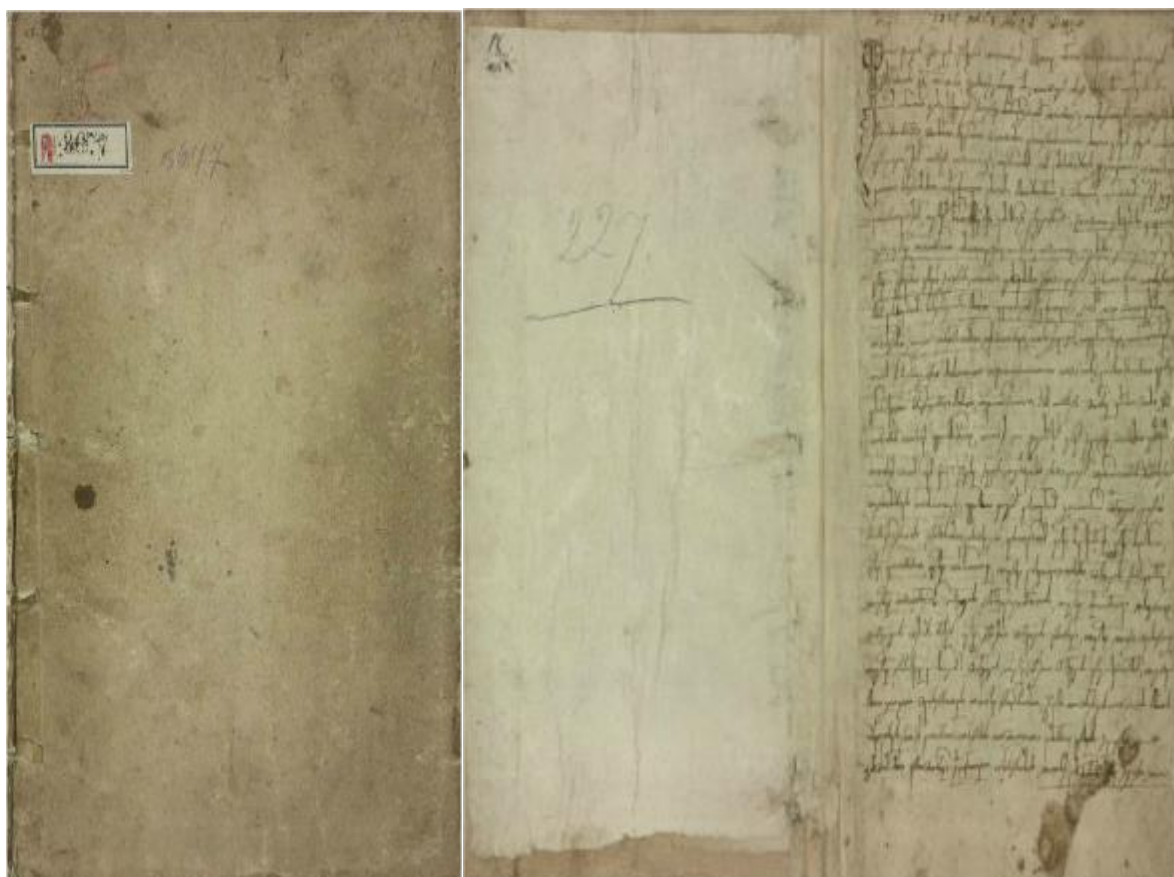
Izvor: <http://www.paluba.info/smf/index.php?topic=2420.0>

Lokacija	Plominski akvatorij
Klasifikacija	Arheološka baština
Vrijeme nastanka	1943. godine do 1944. godine
Oznaka kulturnog dobra	Z-244
Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Istarski razvod

Istarski razvod kao dokument, nastao je kao skup dokumenata u razdoblju od 1275. do 1395., na temelju starijih isprava. Istarski razvod prvi je objavio A. Starčević u *Arkivu za pověstnicu jugoslavensku* (1852), a novije kritičko čitanje objavio je J. Bratulić (1978., 1992.). 1850. godine u kaštelu Kršan pronađen je izvorni prijepis Istarskog razvoda. Riječ je o dokumentu autora popa Levca Križanića iz 1546. godine koji je pisan kurzivnom glagoljicom. Istarski razvod je prema mnogim hrvatskim povjesničarima i književnicima jedan od najznačajnijih srednjovjekovnih dokumenata jer se iz njega mogu nazrijeti obrisi društvenoga ustrojstva i gospodarske prilike, život seoske zajednice u srednjovjekovnoj Istri, te razvoj ljudskih prava u Istri i Hrvatskoj. Danas se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod signaturom R-3677.

Slika 23: Istarski razvod

Izvor: Istarski razvod – digitalni primjerak; Obrada autora

Lokacija	Kršan/Zagreb
Klasifikacija	Knjižnična građa
Vrijeme nastanka	13. st. – 16. st.
Oznaka kulturnog dobra	R-3677
Vrsta kulturnog dobra	Pokretno kulturno dobro – pojedinačno
Pravni status	Zaštićeno kulturno dobro

Ostala materijalna kulturna baština

Uz prethodno navedenu materijalnu kulturnu baštinu kojoj je dodijeljen status zaštićenih kulturnih dobara, na području općine Kršan nalazi se niz arheoloških i kulturno – povijesnih spomenika na području koji nisu registrirani kao kulturno dobro, ali su od velike važnosti za Općinu Kršan. Riječ je o sljedećim kulturnim dobrima:

1. Fonovići – skupina prapovijesnih tumula datiranih u srednje brončano doba (1600. – 1300. g. pr. Kr.);
2. Sisol – veća skupina prapovijesnih tumula datiranih u srednje brončano doba (1600. – 1300. g. pr. Kr.);
3. Plomin Luka – prilikom zaštitnih arheoloških istraživanja sredinom 80-ih godina 20. stoljeća u Plomin Luci otkriveni su ostaci antičke stambene arhitekture, mozaici i apsida sakralnog objekta za kojega se pretpostavlja da pripada crkvi Sv. Vida. Ostaci arhitekture i mozaici su konzervirani i zatrpani zemljom ali posjeduju značajan kulturno-turistički potencijal kao arheološki park sa interpretativnim tabelama o antičkome Plominu.
4. Čepić (mjesno groblje) – na njivama u blizini mjesnoga groblja lokalno stanovništvo već cca 200 godina prilikom obrađivanja zemlje pronalazi razne antičke predmete, poput keramičkih ulomaka posuda, novčića i raznog metalnog materijala. Pretpostavlja se da se radi o većem arheološkom lokalitetu pa se u narednom razdoblju preporučuju arheološka sondiranja.
5. Gorica (Nova Vas) – antički lokalitet smješten na manjem brežuljku uz sjeverni rub Čepićkoga polja. Posljednjih stotinjak godina na ovom lokalitetu pronađeni su natpisi datirani u antičko razdoblje. Natpisi se čuvaju u Arheološkom muzeju Istre.
6. Prodol (prijevoj iznad Kožljaka) – na predjelu Prodol u posljednje vrijeme otkriveno je više slučajnih nalaza datiranih u antiku i kasnu antiku. Pretpostavlja se da se na ovom području nalazilo manje naselje, refugijum, za izbjeglo stanovništvo tijekom seoba naroda.
7. Gradac (Sisol) – kasnoantičko naselje s ostacima bedema.
8. Sv. Ivan – mjesno groblje Plomin.
9. Sv. Barbara – u blizini naselja Zustovići.
10. Sv. Filip – na brežuljku iznad Sv. Kvirina.
11. Sv. Šimun – blizina naselja Fonovići.
12. Sv. Martin – u blizini Kožljaka.
13. Sv. Mauro – iznad ceste Plomin – Vozilići.
14. Sv. Just – Čupić - mjesno groblje.
15. Sv. Juraj – Letaj.
16. Rudarska baština – značajan dio područja općine Kršan (Plomin Luka, Potpićan, Tupljak, Šumber) razvijao se zahvaljujući rudarstvu. Tako se danas u Plomin Luci i okolici nalaze rudnici koji se datiraju već od razdoblja Venecije (lokalitet Prodol) pa do vremena Austrije i Italije, dok se u Potpićnu nalaze zatvorena okna kamenog ugljena. Osim ugljena, u okolici Šumbera kopao se boksit koji se uskotračnom prugom prevozio do Plomin Luke i pretovarao na brodove.
17. Kožljački razvod.

7.2. Nematerijalna kulturna baština

KRŠONSKI PIR

Manifestacija Kršonski pir je scensko-glazbeni prikaz kršanskog svadbenog običaja. Vrlo zahtjevno uprizorenje svadbe organizirano je u Starom gradu Kršanu po prvi put 2006. godine. Kad su Kršanci davne 1908. godine predstavljali Istru na 60. obljetnici vladavine cara Franje Josipa u Beču, odlučili su prikazati Kršonski pir, odnosno kršansku svadbu s obzirom na to da je vjenčanje događaj koji obuhvaća tradicijsku glazbu, ples, običaje, narodnu nošnju, gozbu - ukratko prikazuje život. Iz tog razloga KUD Ivan Fonović-Zlatela organiziraju uprizorenje svih segmenata tradicijskog vjenčanja u Kršanu. Pir je podijeljen u devet scena i prikazuje detaljno svaki dio tradicijskog vjenčanja, od udvaranja i zaruka sve do rođenja sina Mikule. Mladiću Moti i djevojci Tonini, kako su nazvani mladenci u scenskom prikazu, na vjenčanje dolaze i teta iz Trsta te borba z Meriki (stric iz Amerike) koji simboliziraju veliki broj iseljenih Kršanaca. Sam događaj odvija se u povijesnom ambijentu Starog grada Kršana, po kućama i crkvi, a sve traje punih 90 minuta.

Slika 24: Kršonski pir

Izvor: KUD „Ivan Fonović Zlatela“

DVOGLASJE TIJESNIH INTERVALA ISTRE I HRVATSKOG PRIMORJA

Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja kompleksan je stil folklorne glazbe kojeg nalazimo i van područja Istre i Hrvatskog primorja, no, upravo na tom području on živi najkompaktnije. U svojoj osnovi dvoglasje se zasniva na netemperiranim tonskim odnosima te karakterističnoj boji tona koji se kod vokalne glazbe postiže snažnim pjevanjem dijelomice kroz nos. Često tijekom izvođenja u obje dionice dolazi do improvizacije i varijacije, no, unisono završeci ili završeci u oktavi ostaju strogo pravilo (ovu karakteristiku možemo svakako uočiti i kod stila bugarenje bez obzira što se donja dionica dodatno spusti za sekundu ili malu tercu). Većina tonskih nizova sastavljeni su od četiri do šest tonova. Metroritamska, formalna struktura i struktura teksta kreću se od jednostavnih do vrlo složenih obrazaca, a specifičan je odnos glazbe i teksta.¹⁵ Istaknimo, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja ne odnosi se samo na vokalni nego i na instrumentalni izričaj. Godine 2009. dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja upisano je na UNESCO popis nematerijalne svjetske baštine u Europi.

Slika 25: Svirka na sopele

Izvor: 1. Renco Kosinožić; 2. Valter Primožić; <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5229>

¹⁵ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5229>

VLAŠKI JEZIK

Vlaški jezik jedna je od dvije varijante istog jezika koji je u lingvistici poznat pod nazivom istrorumunjski jezik, a govori se u Šušnjevici, Letaju, Brdu, Novoj Vasi i Jesenoviku. Druga varijanta jezika je žejanski jezik koji se govori u planinskom dijelu sjeverne Istre. Preci govornika vlašskog jezika su doselili u Istru u 15. i 16. stoljeću. Vlaški jezik je uvršten na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske, te u UNESCO-ov Atlas of the World's Languages in Danger (Atlas ugroženih jezika svijeta).

Slika 26: Lokacija budućeg muzeja *Ekomuzej „Vlaški puti“*, Šušnjeвица

Izvor: Prospekt Ekomuzeja „Vlaški puti“, Šušnjeвица

LOKALNI DIJALEKT ČAKAVSKOG NARJEČJA HRVATSKOGA JEZIKA

Budući da je jezik duša naroda, iz njega je moguće iščitati osnovne kulturološke, nacionalne i vjerske značajke. Uz prethodno spomenuti vlaški jezik, na području općine Kršan govore se ikavsko-ekavski i ekavski dijalekt čakavskog narječja hrvatskoga jezika. U ikavsko-ekavski dijalekt čakavskoga narječja spadaju naselja: Kršan, Čepić, Šušnjevica, Kožljak, Brdo Lazarići, Boljevići. Osnovna značajka tog dijalekta jest pojava dvojnog refleksa jata u istome govoru (idiomu). Izmjena refleksa jata (ě) sprovodi se po Jakubinski-Meyerovu pravilu (npr. belo mliko).

Govor Vozilići i Zagorja (Plominskog) spada u ekavski dijalekt čakavskoga narječja te se ističe glavnom osobinom ekavskog refleksa jata (ě) (belo, mleko, lepo). Potvrde pripadnosti ekavskom dijalektu čakavskoga narječja pronalaze se i u govoru Plomina i Plomin Luke, no za napomenuti je da se u spomenutim mjestima prisutan i svojevrsni koine čakavskog ekavskog dijalekta i mletačkog romanskog dijalekta.

Slika 27: Čabeceda

Izvor: <http://stiluenta.net/wp-content/uploads/2017/09/%C4%8Dabeceda.png>

LOKALNA TRADICIJSKA JELA (Gastro-baština)

Lokalni resursi i namirnice, te turbulentna prošlost Istre u mnogome su determinirali današnju gastronomsku ponudu u Istri. Tako su se ispreplele razne tradicije u pučkoj kuhinji kojoj je osnova u prirodi (samoniklo bilje, aromatični začini, sezonsko voće i povrće, divljač, plodovi mora, maslinovo ulje, vino, etc), a uneseni su i utjecaji franačke i njemačke feudalne vlasti, romanskih jela te kuhinje koja je od VII. stoljeća pristizala sa slavenskim stanovništvom. Ipak, najveći trag i utjecaj ostavila je venecijanska gastronomija, pošto je veći dio Istre bio pod upravom Venecije gotovo 500 godina (do kraja 18. stoljeća).

Na prostoru općine Kršan tradicijska jela bazirana su korištenju lokalnih namirnica kao što su: tjestenine, palenta, kobasice, ombolo, pršut, sirevi, riba, med, crveno i bijelo meso, meso divljači, puževi, šparoge, različite vrste samoniklo bilje, maslinovo ulje, vino, etc. Od obilja vrhunskih jela najpoznatije jelo ovog kraja su krafi. Krafi su tjestenina punjena sirom. Tijesto od kojeg se spravlja različito je obzirom da li se kuhaju ili prže. Krafi su se tijekom vremena stalno kulinariski nadograđivali. Tako su plominski pomorci u ove krajeve donijeli dotad nepoznatu namirnicu - muškatni oraščić koji je postao sastavni dio krafa.

Slika 28: Krafi

Izvor: Općina Kršan

8. VIZIJA I CILJEVI

Vizija predstavlja dugoročni cilj kojeg se želi postići. Vizija u ovom kontekstu odnosi se na definiranje poželjne budućnosti efikasnog upravljanja raspoloživom kulturnom baštinom i razvoja kulturnog turizma, u koje su uključeni svi interesni dionici, neposredno i posredno. Riječ je o zahtjevnom i kompleksnom postupku definiranja vizije, obzirom da se kulturnu baštinu ne može isključivo promatrati kroz prizmu snažnog poticajnog gospodarskog resursa, nego kao i neizostavni element očuvanja društvenog, socijalnog i kulturnog identiteta naroda. Uzimajući u obzir navedene specifičnosti, Vizija upravljanja kulturnom baštinom Općine Kršan glasi:

Općina Kršan efikasno upravlja i valorizira raspoloživu kulturnu baštinu, što rezultira očuvanjem specifičnog kulturnog identiteta ovog hrvatskog kraja, dugoročno održivim razvojem kulturnog turizma, njegove sinergije s ostalim gospodarskim granama i povećanjem kvalitete života lokalnog stanovništva.

Navedena vizija upravljanja kulturnom baštinom ukazuje da se buduće upravljanje i valorizacija kulturne baštine temelji na optimalnom korištenju lokalnih resursa, što podrazumijeva maksimizaciju socio-ekonomskog multiplikativnog učinka koji je inherentan turizmu kao gospodarskoj grani.

8.1. Ciljevi i prioriteti

Temeljem prikazanih razvojnih potencijala, mogućnosti i ograničenja, te vizije razvoja, u nastavku su prikazani strateški ciljevi i prioriteti upravljanja kulturnom baštinom kršanskog kraja.

1. Razvijati kulturni turizam kao zaseban i prepoznatljiv selektivni oblik turizma

2. Uspostaviti efikasne sustave zaštite kulturnih dobara i upravljanja posjetiteljima

3. Razvijati svijest lokalnog stanovništva, gospodarstva i lokalne javne vlasti o važnosti očuvanja kulturne baštine i njene optimalne valorizacije

Cilj 1. Razvijati kulturni turizam kao zaseban i prepoznatljiv selektivni oblik turizma

Kulturni turizam trebao bi postati kardinalan turistički proizvod područja općine Kršan. Područje raspolaže velikim brojem kulturno-povijesnih objekata, odnosno baštine visoke atraktivnosti koji se turističkom valorizacijom mogu oplemeniti i na taj način postati originalna turistička ponuda koja gostima nudi iskustveni doživljaj. Prioriteti unutar predmetnog cilja jesu: Prioritet 1.1. Povećanje i poboljšanje ukupne ponude kulturnog turizma; Prioritet 1.2. Kontinuirano provoditi aktivnosti brendiranja i vidljivosti Kršana kao vrhunske destinacije kulturnog turizma.

Prioritet 1.1. Povećanje i poboljšanje ukupne ponude kulturnog turizma

Općina Kršan obiluje jedinstvenom i bogatom materijalnom i nematerijalnom kulturnom baštinom koju je moguće staviti u turističku funkciju. Nažalost, do danas ovaj razvojni potencijal nije iskorišten na pravi način, razlozi su brojni i različiti, a posebno zahtjevni imovinsko-pravni odnosi i nedostatak sredstava za obnovu i održavanje kulturnih dobara. Stoga je u narednom razdoblju potrebno pristupiti obnovi i valorizaciji kulturnih dobara kod kojih su riješeni imovinsko-pravni odnosi, a izvori financiranja realni i mogući. Također je potrebno uzeti u obzir potencijal razvoja atraktivnih sadržaja kod odabranih kulturnih dobara, te kapacitet financijske samoodrživosti odnosno mogućnosti i kapaciteta ostvarivanja prihoda. Ostvareni prihodi i multiplikativan učinak razvoja kulturnog turizma omogućit će daljnje unaprjeđenje i poboljšanje ukupne turističke ponude, razvoj lokalnog gospodarstva, te posljedično jačanje fiskalnog kapaciteta Općine.

Prioritet 1.2. Kontinuirano provoditi aktivnosti brendiranja i vidljivosti Kršana kao vrhunske destinacije kulturnog turizma

Turistička zajednica Općine Kršan razvila je svoj vlastiti logotip kao sredstvo vizualne komunikacije turizma destinacije Kršan. Logotip komunicira osnovne vrijednosti destinacije (kultura i priroda), te je i kreiran na način kako bi se prepoznala destinacija. U narednom razdoblju potrebno je definiranje slogana kulturnog turizma koji će na najbolji i najsvrhovitiji prikazati osobnost destinacije. Za vidljivost destinacije kulturnog turizma neophodno je osigurati optimalne organizacijske i financijske resurse. Provedba ciljanih marketinških aktivnosti koje proizlaze iz strategije brendiranja, preduvjet je ostvarenja željenih društvenih i gospodarskih rezultata koji se ogledaju kroz povećanje broja posjetitelja, povećanje broja turističkih noćenja, povećanje prihoda od turizma i komplementarnih djelatnosti (prvenstveno poljoprivrede i servisno-uslužnih djelatnosti), te poboljšanja kvalitete života uopće na ovom ruralnom području.

Cilj 2. Uspostava efikasnog sustava zaštite kulturnih dobara i upravljanja posjetiteljima

Kako bi se osigurao kontinuitet zaštite i optimalne valorizacije kulturnih dobara neophodno je unaprijediti postojeći sustav zaštite kulturnih dobara kojeg Općina Kršan provodi u suradnji s mjerodavnim ustanovama institucijama i vlasnicima. Nakon obnove kulturnih dobara koja će se staviti u funkciju kulturnog turizma, a s ciljem održivog razvoja potrebno je izraditi planove upravljanja posjetiteljima.

Prioritet 2.1. Uspostava sustava zaštite kulturnih dobara

Kulturna dobra predstavljaju nasljeđe prethodnih generacija koje je potrebno očuvati za buduće naraštaje. Stoga je neophodno uspostaviti efikasan sustav zaštite kulturnih dobara koji podrazumijeva: redovito praćenje stanja kulturnih dobara, kontinuiranu suradnju s vlasnicima kulturnih dobara, kontinuiranu komunikaciju i suradnju s ustanovama i institucijama koje se nadležne za zaštitu kulturnih dobara, osiguravanje potrebnih organizacijskih i financijskih resursa za aktivnosti očuvanja i obnove kulturnih dobara. Ovako uspostavljen sustav zaštite materijalne i nematerijalne kulturne baštine omogućuje optimalnu valorizaciju i dugoročnu održivost odnosno očuvanje kulturne baštine za buduće naraštaje.

Prioritet 2.2. Uspostava sustava upravljanja posjetiteljima

Kod optimalne valorizacije kulturnih dobara neophodno je uspostaviti jasna ograničenja maksimizacije valorizacije kulturnih dobara. Bilo da je riječ o destinaciji, turističkoj atrakciji ili resursu uopće, uvijek postoji granica do koje ih je moguće optimalno koristiti. Svjedoci smo brojnih socio-ekonomskih problema s kojima se suočavaju popularne destinacije kulturnog turizma u bližem okruženju, kao što su Venecija i Dubrovnik (iseljavanje lokalnog stanovništva, prekomjerna komercijalizacija, opterećenje komunalne infrastrukture i posljedično veći troškovi njenog održavanja, povećanje troškova redovitog investicijskog održavanja kulturnih dobara, etc.). Stoga je kod valorizacije kulturnih dobara na području općine Kršan potrebno izraditi zasebne planove upravljanja posjetiteljima za svako kulturno dobro/cjelinu.

Cilj 3. Razvijati svijest lokalnog stanovništva, gospodarstva i lokalne javne vlasti o važnosti očuvanja kulturne baštine i njene optimalne valorizacije

Za održivo korištenje kulturne baštine neophodno je kontinuirano razvijati svijest svih lokalnih dionika o važnosti očuvanja materijalne i nematerijalne kulturne baštine, te njene valorizacije po načelima održivog razvoja.

Prioritet 3.1. Razvoj i poticanje sinergijskog djelovanja lokalnih dionika u zaštiti kulturne baštine

Zaštita kulturne baštine i njena valorizacija po načelima održivog razvoja predstavlja izazov za sve lokalne dionike, a zahtijeva stjecanje znanja, vještina i kompetencija. Stoga je u narednom razdoblju potrebno kontinuirano poticati i unaprjeđivati rad OCD-a u kulturi, poticati lokalne poduzetnike i obrtnike na implementaciju društveno odgovornog poslovanja, te jačati kapacitete lokalne javne vlasti.

8.2. Mjere i projekti

Sukladno prethodno definiranim strateškim ciljevima i prioritetima upravljanja kulturnom baštinom na području općine Kršan, a uzimajući u obzir stanje i specifičnosti materijalne i nematerijalne kulturne baštine u nastavku su prikazane mjere i konkretni projekti koji će pridonijeti realizaciji rečenih ciljeva i prioriteta.

STRATEŠKI CILJ 1	
Razvijati kulturni turizam kao zaseban i prepoznatljiv selektivni oblik turizma	
Prioritet 1.1. Povećanje i poboljšanje ukupne ponude kulturnog turizma	
Mjera 1.1.1. Obnova i valorizacija kulturne baštine projekata prvog reda	
OPIS I SVRHA MJERE	Za povećanje ponude kulturnog turizma neophodno je pristupiti obnovi kulturnih dobara i stvaranju novih sadržaja i atrakcija kulturnog turizma. Premda se na području općine Kršan nalazi veliki broj kulturnih dobara, tek su kod manjeg broja njih ispunjeni osnovni preduvjeti za efikasnu i svrhovitu valorizaciju u programskom razdoblju. Stoga se kulturna dobra koja ispunjavaju osnovne preduvjete, a riječ je o: ▪ riješenim imovinsko-pravnim odnosima, ▪ pripremljenom projektno-tehničkom dokumentacijom, ▪ realno mogućim izvorima financiranja implementacije projekata, ▪ osiguranim organizacijskim i drugim potrebnim resursima za njihovu provedbu, svrstavaju u projekte prvog reda. <u>Projekti prvog reda jesu:</u> Projekt Čuvar Istarskog razvoda – odnosi se na integrirani razvojni projekt valorizacije kulturne baštine općine Kršan. Utemeljen je na obnovi kaštela Kršan, kulturno-povijesnom značaju Istarskog razvoda, glagoljici i ostaloj nematerijalnoj kulturnoj baštini (npr. Kršonski pir, tradicijska jela, etc.), koji omogućuju stvaranje brojnih atraktivnih kulturno-turističkih sadržaja. Općini Kršan odobrena su bespovratna sredstva iz ESI fondova za pripremu projektno-tehničke dokumentacije i projektnog prijedloga, a proces izrade navedene dokumentacije je u tijeku. Sama obnova kaštela i stvaranje atraktivnih kulturno-turističkih sadržaja ovisi o dinamici otvaranja natječaja kod kojih su navedene projekte aktivnosti prihvatljive. Ekomuzej „Vlaški puti“, Šušnjevica – „Šušnjevice“ – projekt ima za cilj posjetiocima približiti kulturu, tradiciju, običaje i arhaičan „vlaški“ govor inovativnim pristupom artikulirajući turističke usluge kroz muzejski pristup. Ekomuzej „Vlaški puti“ osmišljen je da kroz

	participativno upravljanje baštinom teritorija i muzeološku interpretaciju organiziranu u područnoj školi u Šušnjevici, vrednuje, valorizira i konkretno prezentira bogato kulturno lokalno i specifično nasljeđe. Za ovaj projekt su odobrena bespovratna sredstva iz ESI fondova, u tijeku je njegova implementacija, a završetak projekta očekuje se krajem 2018. godine. Kula Kršan – četverostrana kula smještena je u neposrednoj blizini kaštela Kršan. Visoka je cca 20 m, a s njenog vrha prostire se jedinstven pogled na Učku, Čepičko polje i kvarnerske otoke. Općina Kršan Kulu Kršan obnovila je tijekom tekuće 2017. godine i danas je dostupna posjetiteljima. U narednom razdoblju potrebno je kreirati tematske turističko-kulturne sadržaje vezane uz Kulu Kršan i izraditi Plan upravljanja posjetiteljima Kule Kršan (izrada Plana je u tijeku). Stazama kršanskih crkvi – projekt je osmišljen po modelu integriranja raspršenih crkvi i kapelica na području općine Kršan u jedinstvenu turističku atrakciju. Kulturna dobra povezat će se kružnom pješačko-biciklističkom stazom pa se turistički proizvod širi sa skupine kulturni turisti na ljubitelje outdoor aktivnosti. Projekt razvija TZ Općine Kršan u suradnji s Katoličkom crkvom, a njegova implementacija očekuje se do kraja 2019. godine. Plominski lapidarij – projekt obnove plominskoga lapidarija zamišljen je od strane Narodnog muzeja Labin prije cca 10 godina. Prva faza projekta provedena je prije nekoliko godina, a u narednom razdoblju potrebno je provesti drugu fazu projekta čime će se novootkriveni antički natpisi istodobno zbrinuti i prezentirati javnosti na najbolji mogući način.
IZVORI FINANCIRANJA	- Proračun Općine, - EU fondovi, - Ministarstvo kulture, - Ministarstvo turizma, - HTZ, - Istarska županija, - IKA, - TZ Istarske županije, - TZ Općine Kršan.
NOSITELJI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - Udruga „Spod Učku“ - Organizacije civilnog društva.
PARTNERI	- Općina Kršan, - Istarska županija, - IKA, - Organizacije civilnog društva, - Katolička crkva.

KORISNICI	- Stanovništvo, - Posjetitelji/turisti, - Udruge.
POKAZATELJI USPJEŠNOSTI	✓ Broj provedenih projekata obnove kulturnih dobara, ✓ Broj novih kulturno-turističkih sadržaja, ✓ Broj posjetitelja kulturnih dobara/novih sadržaja, ✓ Broj turističkih dolazaka, ✓ Broj turističkih noćenja.
Mjera 1.1.2. Obnova i valorizacija kulturne baštine projekata drugog reda	
OPIS I SVRHA MJERE	Za povećanje ponude kulturnog turizma neophodno je pristupiti obnovi kulturnih dobara i stvaranju novih sadržaja i atrakcija kulturnog turizma. Premda se na području općine Kršan nalazi veliki broj kulturnih dobara, tek su kod manjeg broja njih ispunjeni osnovni preduvjeti za efikasnu i svrhovitu valorizaciju u programskom razdoblju. Stoga se kulturna dobra koja ne ispunjavaju osnovne preduvjete, a riječ je o: ▪ neriješenim imovinsko-pravnim odnosima, ▪ nepripremljenom projektno-tehničkom dokumentacijom, ▪ još uvijek nepoznatim izvorima financiranja implementacije projekata, ▪ neosiguranim organizacijskim i drugim potrebnim resursima za njihovu provedbu, svrstavaju u projekte drugog reda. Projekti drugog reda jesu: Citadela Plomin – Cilj projekta je gospodarsko oživljavanje cjelokupnog prostora starog grada Plomina koji posjeduje izniman potencijal za organizaciju specifične turističke usluge modernoga tipa, a prvenstveno kroz integraciju turizma s postojećim kulturnim resursima. Projekt je zamišljen da se cjelokupni povijesni prostor Plomina organizira kao difuzni hotel s mnoštvom dodatnih atraktivnih sadržaja. Turistička ponuda bila bi strukturirana lokalnim obilježjima (morfološkim, arhitektonskim itd.), te sociokulturnim određenim značajkama koje su se tijekom povijesti razvile u mjestu i kreirale specifičan „lifestyle“ koji je vrlo snažan pokretač razvoja inovativnih i integriranih, modernih, turističkih usluga bez „kontaminacije“ lokalnog identiteta. Projekt bi osigurao gostima jedinstveno iskustvo doživljaja povijesne jezgre grada i omogućio osjećaj „biti lokalno“. Muzej kontemplacije Kaštel Kožljak – Cilj projekta je revitalizacija, obnova i stavljanje u funkciju povijesnog kaštela Kožljak kao potencijalne turističke atrakcije. Projekt muzej kontemplacije Kaštel Kožljak zamišljen je kroz organizaciju inovativnog sadržaja na prostoru kaštela Kožljak, odnosno originalne turističke ponude koja ima za cilj gostima projicirati iskustveni doživljaj. Izdvojenost i izoliranost objekta kao i potpuno prirodno okruženje (nenarušen

	prirodni sklad) daju prostor za organizaciju turističke ponude povezane s ljudskom duhovnom dimenzijom. Posjetiteljski centar (Visitors Center) Čepičko jezero – Cilj projekta je uobličavanje kulturno-povijesne i prirodne baštine područja Čepića kroz kreiranje posebne i kreativne turističke atrakcije virtualnog „oživljavanja“ Čepičkog jezera, nekadašnjeg jedinog prirodnog jezera u Istri. Svrha Posjetiteljskog centra Čepičko jezero (Visitors Center) je pružanje iskustvene usluge suvremenom posjetitelju korištenjem informacijsko-komunikacijske platforme i ostalih modernih sredstava informiranja koja bi artikulirala i uobličila 3D prezentaciju položaja nekadašnjeg jezera ali i svakodnevni život, kultura i običaji stanovništva koji su povezani s nekadašnjim jezerom. Living history muzej ruralni kompleks Brankovići – Cilj projekta je očuvanje i obnova vrijednog ruralnog arhitektonskog sklopa Brankovići kao Living history muzeja, muzeja seoskog načina kulture življenja na ruralnom području. Living history muzej predstavlja model inovativnih muzeja koji predstavlja oživljenu povijest. Prezentacija je vrlo aktivna i interaktivna, odnosno muzej funkcionira po principu doživljaja života i rada, a ne na principu obilaska i posjete postavima muzeja. Koncept muzeja sastojao bi se od osmišljavanja autentične interpretacije svakodnevnog života sela u vrijeme kada je bio nastanjen: kostimi, svakodnevni život, rad, proizvodi, zabava itd. Rudarska baština – značajan dio područja općine Kršan (Plomin Luka, Potpićan, Tupljak, Šumber) razvijao se zahvaljujući rudarstvu. Tako se danas u Plomin Luci i okolici nalaze rudnici koji se datiraju već od razdoblja Venecije (lokalitet Prodol) pa do vremena Austrije i Italije, dok se u Potpićnu nalaze zatvorena okna kamenog ugljena. Osim ugljena, u okolici Šumbera kopao se boksit koji se uskotračnom prugom prevezio do Plomin Luke i pretovarao na brodove. Rudnik u Plomin Luci posjeduje izniman potencijal, jer ga je moguće povezati podzemnim tunelom sa Krapnom i Rašom. Arheološki parkovi – na području općine Kršan nalazi se više vrijednih i još uvijek nedovoljno istraženih arheoloških lokaliteta koji se datiraju od prapovijesti preko antike do kasnog srednjeg vijeka. Za bilo koji model valorizacije ovih lokaliteta preporučuje se kontinuirana suradnja s ustanovama u kulturi i obrazovanju (npr. muzeji, sveučilišta). U narednom razdoblju za provedbu ove mjere odnosno implementaciju navedenih projekata potrebno je provesti sljedeće aktivnosti: ▪ Riješiti imovino-pravne odnose, ▪ Pripremiti projektno-tehničku dokumentaciju, ▪ Kreirati projektne prijedloge na način da ih je prvenstveno moguće financirati iz EU i nacionalnih fondova, ▪ Osigurati financijska sredstva za sufinanciranje projekata.
--	--

IZVORI FINANCIRANJA	- Proračun Općine, - EU fondovi, - Ministarstvo kulture, - Ministarstvo turizma, - HTZ, - IKA, - Istarska županija, - TZ Istarske županije, - TZ Općine Kršan.
NOSITELJI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - Organizacije civilnog društva, - Narodni muzej Labin, - Poduzetnici i obrtnici.
PARTNERI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - Organizacije civilnog društva, - IKA, - Narodni muzej Labin, - Ostale ustanove u kulturi, - Istarska županija, - TZ Istarske županije, - Katolička crkva.
KORISNICI	- Stanovništvo, - Organizacije civilnog društva, - Poduzetnici i obrtnici, - Posjetitelji/turisti.
POKAZATELJI USPJEŠNOSTI	✓ Broj provedenih projekata obnove kulturnih dobara, ✓ Broj novih kulturno-turističkih sadržaja, ✓ Broj posjetitelja kulturnih dobara/novih sadržaja, ✓ Broj turističkih dolazaka, ✓ Broj turističkih noćenja.

STRATEŠKI CILJ 1

Razvijati kulturni turizam kao zaseban i prepoznatljiv selektivni oblik turizma

Prioritet 1.2. Kontinuirani provoditi aktivnosti brendiranja i vidljivosti Kršana kao vrhunske destinacije kulturnog turizma

Mjera 1.2.1. Jačanje organizacijskih i administrativnih kapaciteta za provedbu aktivnosti brendiranja i vidljivosti destinacije

OPIS I SVRHA
MJERE

Za dugoročno održivi razvoj kulturnog turizma potrebna je sinergija lokalne javne uprave, turističke zajednice, mjerodavnih ustanova u kulturi i obrazovanju, poduzetnika, organizacija civilnog društva i svih onih koji vide svoj interes u razvoju kulturnog turizma. Funkcija

	turističke zajednice sadržana je u misiji razvoja turizma na ovom području. Bez njene podrške i rada na razvoju destinacije i brendiranju različitih turističkih proizvoda gotovo je nemoguće razvijati turizam, a posebno kad je riječ o tipu turizma kakav je kulturni turizam. Obzirom da se u narednom razdoblju očekuje značajno povećanje turističko-kulturnih sadržaja na području općine Kršan, a s ciljem povećanja efikasnosti brendiranja i vidljivosti kulturne destinacije preporučuje se osnivanje DMK (Destinacijska menadžment kompanija). Nakon osnivanja i početka rada DMK potrebno je uspostaviti snažnu sinergijsku suradnju između TZ Općine Kršan i DMK. Zajednička suradnja TZ Općine Kršan i DMK omogućit će efikasno upravljanje i brendiranje destinacije. Za jačanje organizacijskih i administrativnih kapaciteta koji će biti u funkciji brendiranja i poboljšane vidljivosti potrebno je provesti sljedeće aktivnosti: ▪ Osnovati i staviti u funkciju DMK (Destinacijsku menadžment kompaniju), ▪ Osigurati potrebna sredstva za redoviti rad TZ Općine Kršan, ▪ Osigurati dodatna sredstva za kontinuiranu edukaciju zaposlenika TZ Općine Kršan i DMK, ▪ Osigurati dodatna sredstva za paket mjera brendiranja destinacije – Kršan Kulturan.
IZVORI FINANCIRANJA	- Proračun Općine, - EU fondovi, - Ministarstvo kulture, - Ministarstvo turizma, - HTZ, - Istarska županija, - IKA, - TZ Istarske županije, - TZ Općine Kršan.
NOSITELJI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - DMK.
PARTNERI	- Općina Kršan, - Istarska županija, - IKA, - TZ Istarske županije, - DMK.
KORISNICI	- Zaposlenici TZ Općine Kršan, - Zaposlenici DMK, - Stanovništvo, - Posjetitelji/turisti,
POKAZATELJI USPJEŠNOSTI	✓ DMK je osnovana i djeluje na tržištu sukladno misiji i viziji, ✓ Broj edukacija koje su pohađali zaposlenici TZ Općine Kršan i DMK, ✓ Broj novih kulturno-turističkih sadržaja,

	✓ Broj posjetitelja kulturnih dobara/novih sadržaja, ✓ Broj turističkih dolazaka, ✓ Broj turističkih noćenja.
Mjera 1.2.2. Poboljšanje kvalitete postojećih i novih turističko-kulturnih sadržaja	
OPIS I SVRHA MJERE	Općina Kršan i TZ Općine Kršan već godinama rade na razvoju ove destinacije, što je rezultiralo brojnim manifestacijama i događanjima koje posjećuju tisuće domaćih i stranih posjetitelja. Posebno valja izdvojiti manifestacije koje se vezuju na nematerijalnu baštinu ovog kraja, a riječ je o sljedećim manifestacijama: ▪ Festival samoniklog bilja, ▪ Krafi fest, ▪ Ivanja Šušnjevica, ▪ Istarska romantična večer, ▪ Bela nedeja. Već nakon provedbe projekata prvog reda očekuju se brojni atraktivni sadržaji na kojima je moguće kreirati nove manifestacije i događanja i/ili obogatiti postojeće s određenim specifičnim kulturnim elementima. Ukoliko se želi ostvariti prepoznatljivost i vidljivost Kršana kao vrhunske destinacije kulturnog turizma neophodno je pristupiti kontinuiranom poboljšanju postojećih turističko-kulturnih sadržaja, kreiranju novih i inovativnim sinergijskim procesima koji proizlaze iz dinamičnog pristupa razvoja destinacije. U narednom razdoblju za provedbu ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti: ▪ Kreirati nove elemente postojećih manifestacija i događanja, ▪ Kreirati nove turističko-kulturne sadržaje, ▪ Uspostaviti sinergijsku suradnju između TZ Općine Kršan i DMK.
IZVORI FINANCIRANJA	- Proračun Općine, - EU fondovi, - Ministarstvo kulture, - Ministarstvo turizma, - HTZ, - Istarska županija, - IKA, - TZ Istarske županije, - TZ Općine Kršan.
NOSITELJI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - DMK.

PARTNERI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - DMK, - Istarska županija, - TZ Istarske županije, - IKA.
KORISNICI	- Stanovništvo, - Organizacije civilnog društva, - Poduzetnici i obrtnici, - Posjetitelji/turisti.
POKAZATELJI USPJEŠNOSTI	✓ Broj manifestacija i događanja, ✓ Broj novih kulturno-turističkih sadržaja, ✓ Broj posjetitelja kulturnih dobara/novih sadržaja, ✓ Broj turističkih dolazaka, ✓ Broj turističkih noćenja.

STRATEŠKI CILJ 2

Uspostava efikasnog sustava zaštite kulturnih dobara i upravljanja posjetiteljima

Prioritet 2.1. Uspostava sustava zaštite kulturnih dobara

Mjera 2.2.1. Stvaranje formalnog tijela za zaštitu kulturne baštine pri Općini Kršan

OPIS I SVRHA MJERE	Kako bi se osigurao kontinuitet i efikasnost zaštite kulturnih dobara neophodno uspostaviti efikasan sustav zaštite kulturnih dobara. Kao optimalan model preporučuje se osnivanje formalnog tijela pri Općini Kršan kojeg bi činili: predstavnici Općine Kršan, predstavnici TZ Općine Kršan, predstavnici organizacija civilnog društva iz kulture. Tijelo bi se sastajalo najmanje dva puta godišnje s ciljem redovitog praćenja stanja kulturnih dobara na području općine i razmatranja mogućnosti njihove daljnje obnove i valorizacije. Rezultati rada ovog tijela bili bi vidljivi kroz redovita izvješća o stanju kulturnih dobara na području općine. Također je potrebno osigurati kvalitetnu vertikalnu komunikaciju između navedenog tijela s ustanovama i institucijama koje se nadležne za zaštitu kulturnih dobara (Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel, županijska tijela, etc). Za provedbu ove mjere u narednom razdoblju potrebno je provesti sljedeće aktivnosti: ▪ Osnovati tijelo za zaštitu kulturne baštine pri Općini Kršan i započeti s redovitim aktivnostima ▪ Osigurati potrebna sredstva za redoviti rad tijela za zaštitu kulturne baštine, ▪ Unaprijediti postojeću i uspostaviti novu kvalitetniju komunikaciju sa svim ustanovama i institucijama u kulturi na županijskoj i nacionalnoj razini. ▪ Održavati redovite sastanke tijela za zaštitu kulturne baštine.
IZVORI FINANCIRANJA	- Proračun Općine, - EU fondovi, - Istarska županija, - Ministarstvo kulture.
NOSITELJI	- Općina Kršan, - Mjerodavne ustanove i institucije.
PARTNERI	- Općina Kršan, - Mjerodavne ustanove i institucije.
KORISNICI	- Stanovništvo, - Posjetitelji/turisti,

POKAZATELJI USPJEŠNOSTI	✓ Tijelo za zaštitu kulturne baštine osnovano je i redovito djeluje sukladno misiji i viziji, ✓ Broj sastanaka tijela tijekom godine, ✓ Broj zahvata na očuvanju kulturne baštine, ✓ Godišnje izvješće o stanju kulturne baštine na području općine Kršan.
----------------------------	---

STRATEŠKI CILJ 2

Uspostava efikasnog sustava zaštite kulturnih dobara i upravljanja posjetiteljima

Prioritet 2.2. Uspostava sustava upravljanja posjetiteljima

Mjera 2.2.2. Izrada planova upravljanja posjetiteljima

OPIS I SVRHA MJERE	Nakon obnove kulturnih dobara, a prije početka njihove valorizacije potrebno je izraditi planove upravljanja posjetiteljima. Planovi se izrađuju za zasebno svaki projekt/kulturno dobro kako bi se spriječili negativni učinci neorganiziranih i/ili masovnih dolazaka/posjeta, a koji u pravilu dugoročno rezultiraju devalvacijom kvalitete destinacije kulturnog turizma i posljedičnim visokim društvenim troškovima. Plan upravljanja posjetiteljima izrađuju subjekti koji upravljaju kulturnim dobrima, u suradnji s Općinom Kršan i TZ Općine Kršan. TZ Općine Kršan i Općina već iskazuju razvijenu svijest o važnosti optimalne valorizacije kulturne baštine kroz Plan upravljanja posjetiteljima kule u starom gradu Kršanu, čija je izrada u tijeku. Za provedbu ove mjere u narednom razdoblju potrebno je provesti sljedeće aktivnosti: ▪ Osigurati izradu planova upravljanja posjetiteljima za kulturna dobra netom prije njihove valorizacije, ▪ Koordinirati sustavom upravljanja posjetiteljima, ▪ Redovito nadzirati plansko i stvarno stanje broja posjetitelja.
IZVORI FINANCIRANJA	- Proračun Općine, - TZ Općine Kršan - Sredstva subjekta koji upravlja kulturnim dobrom.
NOSITELJI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - Subjekt koji upravlja kulturnim dobrom.
PARTNERI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - Subjekt koji upravlja kulturnim dobrom.
KORISNICI	- Stanovništvo, - Posjetitelji/turisti,

POKAZATELJI USPJEŠNOSTI	✓ Broj izrađenih planova za upravljanje posjetiteljima, ✓ Usklađenost planskog i stvarnog broja posjetitelja.
----------------------------	--

STRATEŠKI CILJ 3	
Razvijati svijest lokalnog stanovništva, gospodarstva i lokalne javne vlasti o važnosti očuvanja kulturne baštine i njene optimalne valorizacije	
Prioritet 3.1. Razvoj i poticanje sinergijskog djelovanja lokalnih dionika u zaštiti kulturne baštine	
Mjera 3.1.1. Razvoj svijesti lokalnih dionika o važnosti očuvanja kulturne baštine i njenog korištenja	
OPIS I SVRHA MJERE	Kulturna baština je zajedničko naslijeđe svih dionika na području općine, a na današnjoj je generaciji da njome efikasno upravlja i da je očuva za buduće naraštaje. Stoga je u narednom razdoblju potrebno kontinuirano poticati razvoj svijesti svih lokalnih dionika o važnosti valorizacije kulturne baštine po načelima održivog razvoja. Za provedbu ove mjere u narednom razdoblju potrebno je provesti sljedeće aktivnosti: ▪ Unaprjeđivati rad organizacija civilnog društva (OCD-a) u kulturi, ▪ Poticati izradu monografija, ▪ Poticati lokalne poduzetnike i obrtnike na implementaciju društveno odgovornog poslovanja, ▪ Organizirati zajedničke aktivnosti uređenja kulturnih dobara (čišćenje, košnja, uređenje, etc.), ▪ Organizirati radionice, edukacije i seminare za zaposlenike Općine, TZ Općine Kršan, te ostale dionike o održivom korištenju i upravljanju kulturnom baštinom.
IZVORI FINANCIRANJA	- Proračun Općine, - TZ Općine Kršan, - Donacije poduzetnika, obrtnika i građana.
NOSITELJI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - OCD u kulturi.
PARTNERI	- Općina Kršan, - TZ Općine Kršan, - OCD u kulturi.
KORISNICI	- Zaposlenici lokalne javne uprave, - Zaposlenici TZ Općine Kršan, - Stanovništvo, - Posjetitelji/turisti,
POKAZATELJI USPJEŠNOSTI	✓ Broj OCD-a u kulturi, ✓ Broj lokalnih poduzetnika i obrtnika koji aktivno sudjeluju u razvoju svijesti o važnosti očuvanja kulturne baštine, ✓ Broj provedeni zajedničkih akcija čišćenja i uređenja kulturnih dobara, ✓ Broj održanih radionica, edukacija i seminara tematskog sadržaja, ✓ Broj polaznika radionica, edukacija i seminara tematskog

	sadržaja.
--	-----------

9. IMPLEMENTACIJA

Provedba strategije upravljanja kulturnom baštinom kompleksan je i zahtjevan proces. Za efikasnu implementaciju potrebno je imenovati provedbeno tijelo unutar lokalne javne uprave, definirati mehanizme provedbe, izraditi financijski plan financiranja predviđenih aktivnosti, definirati postupke praćenja i evaluacije programa i projekata, te osigurati redovito informiranje javnosti.

Najvažniju ulogu u provedbi Strategije imaju načelnik Općine Kršan i radno tijelo koje će se osnovati pri Općini Kršan, a njegovu osnovu čine ključni članovi Radnog tima koji je sudjelovao u izradi predmetne Strategije.

Uspješnost provedbe Strategije zbog ovisnosti ostvarenja brojnih razvojnih projekata kroz suradnju s regionalnom i državnom upravom, ustanovama i institucijama, privatnim inicijativama, aktivnostima poduzetnika, uključenosti udruga civilnog društva i zainteresiranosti građana, ne ovisi samo o radu lokalne javne uprave ili predanosti Radnog tima. Zato je važno da se u provedbu Strategije (prema društvenoj ulozi pojedinca i/ili udruge) kontinuirano potiče uključanje svih društvenih dionika.

10. EVALUACIJA

Pošto se Strategija upravljanja kulturnom baštinom odnosi na višegodišnje razdoblje važno je osigurati postojanje stalnog sustava nadzora i evaluacije. Osnovu izrade godišnjih izvješća o provedbi Strategije razvoja čine rezultati nadzora i evaluacije. Za nadzor i evaluaciju potrebno je identificirati indikatore ostvarenja mjera, prioriteta i ciljeva.

Uzimajući u obzir metodologiju izrade Strategije i specifičnosti Općine Kršan definirane su sljedeće skupine indikatora:

- stupanj ostvarenja utvrđenih ciljeva, prioriteta i mjera,
- ostvareni rezultati i učinci obnove i valorizacije kulturne baštine,
- učinkovitost i uspješnost u korištenju proračunskih i bespovratnih financijskih sredstava.

Strategijom je definiran veliki broj različitih razvojnih projekata i programa pa se preporučuje izrada baze podataka koja će sadržavati sve relevantne informacije i podatke provedenih aktivnosti. Upravljanje bazom podataka je u djelokrugu rada Radnog tima. Podaci i informacije baze podataka zapravo su vrijednosti indikatora učinka pojedinih aktivnosti unutar razrađenim mjera.

S obzirom da su mjere detaljno razrađene, najveći broj indikatora već je definiran. Na Radnom timu ostaje da mjeri učinke provedbe aktivnosti/projekata i programa, a njihove vrijednosti unosi u bazu podataka.

Podaci i informacije iz baze podataka osnova su izrade izvještaja namijenjenih načelniku, Općinskom vijeću i javnosti.

11. ZAKLJUČAK

Strategija upravljanja kulturnom baštinom Općine Kršan rezultat je rada i suradnje predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora, te vanjskog konzultanta. Izrada dokumenta trajala je više mjeseci, a proces izrade temeljio se na načelima transparentnosti, konsenzusa, jednakosti i partnerstva. Predmetna Strategija je razumljiv i jednostavan dokument, a istodobno praktično primjenjiv u postizanju željenog održivog upravljanja i valorizacije kulturne baštine društveno-gospodarskog razvoja na području općine Kršan.

Analizom postojećeg stanja uspješno su identificirani resursi i potencijali kulturne baštine, ali i njena ograničenja i slabosti u kontekstu održivog upravljanja i valorizacije. Navedene spoznaje utjecale su na definiranje optimalnog dugoročnog cilja - vizije razvoja, koja objedinjuje sve ono čime Općina Kršan raspolaže, što namjerava koristiti i postići u budućnosti. U svrhu ispunjenja dugoročnog cilja definirani su strateški ciljevi i prioriteti, te pripadajuće im mjere.

Provedba definiranih ciljeva omogućuje očuvanje materijalne i nematerijalne kulturne baštine za buduće generacije, njenu održivu društveno-gospodarsku valorizaciju i razvoj svijesti o važnosti primjene načela održivog razvoja u modelima valorizacije.

Projekti i aktivnosti prikazane kroz mjere oslanjaju se na različite izvore financiranja, a prioritetno je riječ o bespovratnim sredstvima iz EU fondova.

Sadržajno i konceptualno Strategija omogućuje Općini Kršan i povezanim društvenim dionicima optimalno planiranje i realizaciju modela učinkovitog upravljanja kulturnom baštinom i valorizacije po načelima održivog razvoja.

Na kraju ostaje zajednički izazov Općine Kršan i svih društvenih i gospodarskih dionika da kroz pripremu i provedbu projekata, jačanje komunikacije i suradnje, sinergijski rade na ostvarenju postavljene vizije i strateških ciljeva upravljanja kulturnom baštinom Općine Kršan.

12. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA

Slika 1. Geografski položaj Istarske županije.....	2
Slika 2: Administrativna podjela Istarske županije	4
Grafikon 1: Kretanje broja stanovnika na području općine Kršan u razdoblju od 1991. do 2011. godine	6
Tablica 1: Udio dobnih skupina stanovništva i usporedba na razini RH, IŽ i OK	6
Grafikon 2: Analiza obrazovne strukture stanovništva općine Kršan.....	8
Grafikon 3: Kretanje broja iznajmljivača i smještajnih jedinica u razdoblju od 2010. do 2016. godine	11
Grafikon 4: Kretanje broja turističkih dolazaka i turističkih noćenja na području Istarske županije u razdoblju od 2010. do 2016. godine	12
Grafikon 5: Kretanje broja turističkih dolazaka na području općine Kršan u razdoblju od 2010. do 2016. godine.....	13
Grafikon 6: Kretanje broja turističkih noćenja na području općine Kršan u razdoblju od 2010. do 2016. godine.....	13
Grafikon 7: Udio domaćih turista u ukupnom broju turističkih dolazaka na području općine Kršan u razdoblju od 2010. do 2016. godine	14
Grafikon 8: Struktura domaćih i stranih gostiju na području općine Kršan u ostvarenim noćenjima od 2010. do 2016. godine.....	14
Tablica 2: Vrste kulturnih dobara i model razvrstavanja i klasifikacije	15
Tablica 3: Tipovi kulturnih znamenitosti koje najčešće posjećuju kulturni turisti	18
Tablica 4: Udio turista prema motivaciji posjeta hrvatskim destinacijama	19
Dijagram 1: Strateški prioriteti strategije „Europa 2020“	20
Slika 3: Bivši pavlinski samostan sv. Marije	30
Slika 4: Freske Blaža Dubrovčanina	31
Slika 5: Crkva svetog Jurja Starog.....	32
Slika 6: Inventar crkava župe sv. Jurja	33
Slika 7: Crkva svete Katarine - Baći.....	34
Slika 8: Crkva sv. Kvirina na groblju	35
Slika 9: Crkva i drveni retabl u crkvi sv. Jurja.....	36
Slika 10: Kaštel Kršan	37
Slika 11: Kulturno – povijesna cjelina Katun	38
Slika 12: Kulturno – povijesna cjelina Plomina.....	39
Slika 13: Kulturno–povijesna cjelina Šušnjevica	40
Slika 14: Kulturno-povijesna cjelina Nova Vas.....	41

Slika 15: Kulturno-povijesna cjelina Trdoslavići	42
Slika 16: Stambeno-gospodarska cjelina Brankovići	43
Slika 17: Stambena kuća, kbr. 029	44
Slika 18: Orgulje u crkvi Blažene Djevice Marije (Plomin)	45
Slika 19: Plominski natpis s glagoljskim natpisom	46
Slika 20: „Bogorodica s Djetetom, sv. Kvirinom i sv. Ivanom Krstiteljem”	47
Slika 21: Crkva svetog Hadrijana.....	48
Slika 22: Potonuli ratni brod TA-36 (Stella Polare).....	49
Slika 23: Istarski razvod.....	50
Slika 24: Kršonski pir	52
Slika 25: Svirka na sopele	53
Slika 26: Lokacija budućeg muzeja <i>Ekomuzej „Vlaški puti“</i> , Šušnjevice.....	54
Slika 27: Čabeceda	55
Slika 28: Krafi	56